

VAKDIDACTIEK ALS BASIS VOOR VAKINTEGRATIE

Een onderzoek naar de overlap in vakdidactische kennis van
docenten van de gammavakken.

Masterscriptie: Tim van der Heiden

Studentnummer: 4157540

Begeleider: Dr. H. Tuithof

Universiteit Utrecht

Aantal woorden: ±11.200

Datum: 25 mei 2021

Contents

Samenvatting	2
Introductie	3
Opbouw:	5
Hoofdstuk 1: Theoretisch kader.....	6
Vakdidactische kennis.....	6
Keuze voor de begrippen	7
Urbanisatie.....	7
Ongelijkheid	8
Vakintegratie.....	9
Vooronderzoek raakvlak tussen de vakken	11
Hoofdstuk 2: Methode.....	14
CoRe	14
Deelnemers	14
Coderingen.....	15
Audit trail	16
Hoofdstuk 3: Resultaten en Analyse	18
Urbanisatie.....	18
Ongelijkheid	24
Conclusie: Resultaten en Analyses.....	28
Conclusie	29
Conclusies CoRe's.....	29
Momenten van zichtbare vakken	29
Kijken naar interactie tussen de vakken.	30
Potentiële vakintegratie.....	30
Discussie.....	31
Aanbevelingen	33
Literatuurlijst.....	37
Bijlage A: De CoRe vragenlijst	39
Bijlage B: Ingevulde CoRe's	40

Samenvatting

In dit onderzoek kijk ik naar de overlap in vakdidactische kennis over de begrippen urbanisatie en ongelijkheid bij bovenbouw docenten van de vakken geschiedenis, aardrijkskunde, economie en maatschappijleer in het voortgezet onderwijs. De reden voor dit onderzoek komt voort uit de voorstellen van de onderwijsraad die meer clustering wil van de gammavakken en de invulling die curriculum.nu geeft aan haar leergebieden. Ook wetenschappelijk is er nog weinig onderzoek gedaan naar de vakdidactiek van deze vakken, en waar dit al wel gebeurt, gaat het vooral om de vakken geschiedenis of aardrijkskunde. Ik heb op basis van een analyse van de examenprogramma's de keuze gemaakt voor de begrippen urbanisatie en ongelijkheid. De redenen hiervoor zijn omdat deze (1) in alle vier de vakken voorkomen en (2) bij alle vakken een redelijk gelijke algemene definitie heeft, maar inhoudelijk zijn er belangrijke nuanceverschillen. Ik heb de vakdidactische kennis omtrent deze begrippen onderzocht door *content representation* (CoRe) vragenlijsten af te nemen bij 25 docenten voor het begrip urbanisatie en 17 docenten voor het begrip ongelijkheid. Het grootste deel van deze docenten heeft al meer dan tien jaar ervaring in het onderwijs en hiermee al een ver ontwikkelde vakdidactische kennis.

Als belangrijkste resultaat komt uit dit onderzoek dat er een overlap zit in de vakoverstijgende doelen die de docenten zichzelf stellen als het gaat om de twee begrippen. Docenten gebruiken deze container begrippen om zicht te richten op burgerschapsdoelen en handvatten voor de leerlingen om naar hun eigen leefomgeving te kijken.

Doordat docenten deze containerbegrippen gebruiken voor hun vakoverstijgende doelen hebben de CoRe's helaas minder van de specifieke vakdidactische kennis aan het licht gebracht dan in eerste instantie gehoopt. Wel geeft de overlap in vakoverstijgende doelen bij deze docenten een mooi startpunt voor eventuele vakintegratie. De docenten van deze vakken hebben een gedeelde visie op de rol van onderwijs buiten hun eigen vak om en dit kan een goede basis vormen voor vakintegratie of vakoverstijgende projecten. Aan het einde van dit onderzoek doe ik een aantal aanbevelingen voor eventuele onderwerpen die deze vakoverstijgende lijn kunnen volgen en hier tevens vakinhoudelijke diepgang aan kunnen geven.

Introductie

Vanwege de zorg om het toenemende lerarentekort heeft de Tweede Kamer een advies gevraagd aan de Onderwijsraad. Deze kwam hierom in 2018 met haar rapport 'Ruim baan voor leraren'.¹ Een van de belangrijkste adviezen hierin is een herziening van de huidige structuur van onderwijsbevoegdheden, inclusief het weghalen van de schotten tussen de verschillende vakbevoegdheden. De onderwijsraad beveelt clusters van bevoegdheden aan in combinatie met specialisatie. Een van deze clusters op basis van vakgebied is gamma. Hieronder vallen geschiedenis, aardrijkskunde, economie en maatschappijleer.² De reden dat ervoor gekozen is om deze vakken samen te clusteren is omdat ze duidelijk vakinhoudelijk verwantschap hebben. Dit is niet alleen relevant voor de komende generaties leraren die worden opgeleid. Ook in de huidige curriculumherziening, die ontwikkeld wordt op curriculum.nu, worden deze vakken samen geschaard in het leergebied mens en maatschappij. Bij curriculum.nu wordt er gekeken naar hoe de vakken samenhangen en elkaar kunnen aanvullen. Er wordt hier ook expliciet gewezen op de mogelijkheid voor scholen om mens en maatschappij niet meer in individuele vakken aan te bieden maar deze keuze wordt aan de scholen gelaten.³ Ondanks dat deze combinatie van vakken bij curriculum.nu tot het leergebied mens en maatschappij behoren zal ik in de rest van dit onderzoek, net als de Onderwijsraad, spreken van gammavakken. De reden hiervoor is tweedelig; ten eerste omvat het leergebied niet de volledige inhoud van de vakken. Zo wordt een deel van aardrijkskunde tot het leergebied Mens en Natuur gerekend.⁴ Door te spreken van de gammavakken dek ik de volledige vakinhoud. Ten tweede gaat een gedeelte van het theoretisch kader over mijn vooronderzoek naar de methodes van het bestaande schoolvak mens en maatschappij. Door over gammavakken te blijven spreken wil ik verwarring voorkomen tussen het leergebied en het schoolvak.

Zowel de onderwijsraad als curriculum.nu benoemen de inhoudelijke samenhang van de gammavakken. Dit is echter geen garantie dat de vakken ook op dezelfde manier gegeven kunnen worden. Voor een goede les heeft een docent namelijk niet alleen vakinhoudelijke kennis nodig, maar ook vakdidactische kennis. Dit is de kennis die docenten hebben over hoe ze de vakinhoud zo effectief mogelijk over kunnen brengen aan de leerlingen. Er is namelijk een heel scala aan factoren waar een docent rekening mee moet houden die specifiek zijn voor de klas of leerling, zoals bijvoorbeeld de context van de klas, de locatie van de school, beginsituatie of leerstijl. Een van de belangrijkste

¹ Onderwijsraad, *Ruim baan voor leraren*. (Den Haag 2018) 7.

² Ibidem, 28.

³ Curriculum.nu. "Samenvatting Mens en Maatschappij" <https://www.curriculum.nu/voorstellen/mens-maatschappij/samenvatting-mens-maatschappij/> (14 mei 2021)

⁴ Curriculum.nu. "Samenvatting Mens en Natuur" <https://www.curriculum.nu/voorstellen/mens-natuur/samenvatting-mens-natuur/> (14 mei 2021)

manieren om volwaardige vakdidactische kennis te ontwikkelen is leservaring. Hierin zit ook meteen een van de problemen met vakdidactische kennis: omdat zij zich ontwikkelt tijdens het lesgeven is het vaak zo dat leraren dingen doen omdat ze goed voelen of omdat ze werken. Dit maakt het lastig meetbaar. Vakken clusteren op basis van overlap in vakinhoud klinkt in eerste instantie logisch. Het is echter nog niet vanzelfsprekend dat overlap op dit vlak zich ook direct vertaalt naar overlap in vakdidactische kennis. In het theoretische kader zal ik uitgebreider de wetenschappelijke achtergrond toelichten.

Neem het begrip urbanisatie, bij alle gammavakken betekent dit verstedelijking. Er is echter een wezenlijk verschil tussen de benodigde vakdidactische kennis om een les te maken over de rol van steden in staatsvorming in het oude Griekenland (geschiedenis), over planologische uitdagingen in moderne metropolen (aardrijkskunde), of over de sociologische impact van een pluriforme samenleving in de stad (maatschappijleer).

Er is helaas nog maar weinig onderzoek gedaan naar de vakdidactische kennis van gammadocenten. Het onderzoek wat gedaan is richt zich bijna altijd alleen maar op één enkel vak en vaak is dit vak geschiedenis of aardrijkskunde. Waar de clustering van de gammavakken op inhoud logisch klinkt, is het nog maar de vraag of dit ook geldt voor het vakdidactische element hiervan. Juist omdat hier nog weinig onderzoek naar is gedaan, stel ik in dit onderzoek de hoofdvraag: *“In welke mate is er overlap in de vakdidactische kennis van docenten van gammavakken in de bovenbouw omtrent de begrippen urbanisatie en ongelijkheid?”*

Ik gaf hierboven al het voorbeeld van urbanisatie als een begrip dat in alle vakken gebruikt wordt met eenzelfde basisdefinitie maar met belangrijke nuanceverschillen tussen de vakken. Hiernaast heb ik gekozen voor het begrip ongelijkheid omdat dit aan diezelfde eisen voldoet. In het theoretisch kader laat ik zien hoe deze begrippen in de verschillende eindexamenprogramma's naar voren komen.

Om de hoofdvraag te beantwoorden heb ik een *Content Representation* (in het vervolg CoRe) vragenlijst afgenomen bij 25 docenten voor het begrip urbanisatie en 17 voor het begrip ongelijkheid. De CoRe is ontworpen door Loughran, Berry en Mulhall om inzicht te krijgen in de vakdidactische kennis van bèta-docenten.⁵ Voor haar promotieonderzoek heeft Hanneke Tuithof deze vragenlijst aangepast zodat hij ook geschikt is voor onderzoek naar de vakdidactische kennis van geschiedenisdocenten.⁶ Om deze reden heb ik er voor gekozen om het ook voor de andere

⁵J. Loughran, A. Berry, en P. Mulhall. *Understanding and Developing Science Teachers' Pedagogical Content Knowledge*, (Rotterdam 2006) 23.

⁶H. Tuithof. *The characteristics of Dutch experienced history teachers' PCK in the context of a curriculum innovation*. (Utrecht 2017). 75.

gammavakken te gebruiken. De docenten die ik heb benaderd hebben bijna allemaal al een volledig ontwikkelde vakdidactische kennis en geven les in de bovenbouw van de havo en het vwo. Hier heb ik voor gekozen omdat hier de verschillende vakken allemaal voorkomen.

Met het clusteren van bevoegdheden zou ook meer integratie tussen de gammavakken tot een van de mogelijkheden kunnen behoren. Zo zie je in het vmbo steeds vaker dat dit al gebeurt met het geven van het vak mens en maatschappij. Naast de potentiële vakdidactische overlap tussen de vakken spelen er ook andere elementen een rol bij meer integratie. Hiervoor heb ik tijdens mijn stage bij de stichting Humanasium onderzoek gedaan naar de mate van vakintegratie bij de bestaande methodes voor mens- en maatschappij. Opvallend hierin was dat ondanks dat de vakken nu officieel gecombineerd zouden zijn en gegeven worden door één docent, er in de methodes nog maar heel weinig sprake is van echte integratie. In het theoretisch kader staan de resultaten van dit onderzoek.

Opbouw:

De opbouw van dit onderzoek is stelselmatig gedaan via de methodes voor onderwijskundig en sociologisch onderzoek. In het eerste hoofdstuk staat het theoretisch kader, waarin ik een uiteenzetting geef van de wetenschappelijke achtergrond en relevantie van de belangrijkste begrippen, te weten vakdidactische kennis, de CoRe, vakintegratie, urbanisatie en ongelijkheid. Bij deze laatste twee zal ik ook kijken naar de plaats van deze begrippen in het examencurriculum van de gekozen vakken. In het tweede hoofdstuk staat de methode. Hierin zal ik de keuzes die ik gemaakt heb over de methodologie van mijn onderzoek uitleggen en de keuzes die ik gemaakt heb omtrent het coderen uitleggen. Daarnaast staat in dit hoofdstuk ook het verslag van de audit procedures die ik heb doorlopen om de transparantie en aanvaardbaarheid van dit onderzoek te vergroten. Het hoofdstuk dat hierop volgt bevat de resultaten en analyses van de CoRe. Ik heb ervoor gekozen om dit één hoofdstuk te maken in plaats van deze te scheiden. De reden hiervoor is dat het de leesbaarheid vergroot als bij de analyses per vraag direct gekeken kan worden naar de resultaten die er in tabel vorm boven staan. Hierna zal de conclusie van mijn onderzoek komen, gevolgd door de discussie waarin ik zal kijken naar de zwakkere kanten van het onderzoek en in het laatste hoofdstuk zal ik aanbevelingen doen voor de huidige educatieve praktijk.

Hoofdstuk 1: Theoretisch kader

Vakdidactische kennis

Het belangrijkste concept in deze scriptie is vakdidactische kennis. Internationaal wordt dit Pedagogical Content Knowledge genoemd. Dit concept is in 1987 ontwikkeld door Shulman, met als doel om de vakspecifieke kennis van docenten te koppelen aan de didactische vaardigheden die docenten nodig hebben om hun lesstof zo effectief mogelijk over te brengen.⁷ Het opvallende aan vakdidactische kennis is dat het zich langzaam ontwikkelt en dit voornamelijk in de eigen praktijk gebeurt. Naast lesgeven speelt ook reflecteren op eigen ervaringen, gesprekken met leerlingen en collega's, en een brede vakinhoudelijke kennis een belangrijke rol in het ontwikkelen van vakdidactische kennis.⁸ Deze ontwikkeling duurt lang en is gedeeltelijk een onbewust proces. Vakdidactische kennis kan dan ook worden gekenmerkt als *tacit knowledge*. Het is kennis die in zulke mate geïntegreerd is in de dagelijkse praktijk van docenten, dat de kennis niet altijd meer goed onder woorden valt te brengen.⁹

Om een beter inzicht te krijgen in hoe vakdidactische kennis zich precies ontwikkelt, hebben Magnusson, Krajick en Borko een model ontwikkeld dat vijf elementen van vakdidactische kennis voor betadocenten omschrijft, te weten:

1. Kennis van didactische strategieën.
2. Kennis van het leren van de leerlingen.
3. Kennis van toetsing.
4. Kennis van het curriculum.
5. Doelen en overtuigingen ten aanzien van het schoolvak.¹⁰

Uit onderzoek van Tuithof uit 2017 blijkt dat de rol van de doelen en overtuigingen van de docenten groter is dan tot dan toe werd gedacht, in ieder geval in dit onderzoek bij geschiedenisdocenten in de bovenbouw. Vakdidactische kennis van sommige ervaren geschiedenisdocenten werd tijdelijk

⁷ L. Shulman, 'Those who understand; knowledge growth in teaching', *Educational researcher* 15 (1986) 2, 4-14, aldaar 9.

⁸ M. Evens, J. Elen, en F. Depaepe. Developing pedagogical content knowledge: Lessons learned from intervention studies. *Education Research International*, (2015) 1-23, aldaar 3.

⁹ J. Loughran, P. Mulhall en A. Berry, 'In search of pedagogical content knowledge in science. Developing ways of articulating and documenting professional practice', *Journal of Research in Science Teaching* 41 (2004) 4, 370-391, aldaar 373.

¹⁰ S. Magnusson, J. Krajcik, en H. Borko. Nature, sources, and development of pedagogical content knowledge for science teaching. In J. Gess-Newsome en N. G. Lederman (Red.), *Examining pedagogical content knowledge: The construct and its implications for science education* (Dordrecht 1999) 95-132, aldaar 108.

beperkter door de invoering van een nieuw examenprogramma. Voor sommige docenten sloot dit examenprogramma niet aan bij hun doelen en overtuigingen. Een verandering in het curriculum kan dus invloed hebben op de vakdidactische kennis van docenten. Het is nu al zo dat niet alle docenten overtuigd zijn van de grotere focus op leergebieden zoals bij curriculum.nu, ook zie je dat niet iedereen zit te wachten op de nieuwe clusterings zoals de onderwijsraad dit voorstelt.¹¹ Met meer samenwerking in leergebieden of clustering zullen zij vakdidactische kennis over meerdere vakken moeten gaan ontwikkelen. Iets dat mogelijk langer duurt als zij niet overtuigd zijn van de doelen hiervan. Hoe minder overlap er is tussen de vakdidactische kennis van de docenten van de vakken hoe meer tijd en middelen er zullen moeten komen om de kwaliteit van het onderwijs te kunnen waarborgen.

Keuze voor de begrippen

Ik heb voor de begrippen urbanisatie en ongelijkheid gekozen omdat ze in alle vakken gebruikt worden. Ze kennen hierbinnen ongeveer dezelfde algemene definities, maar er zijn inhoudelijk belangrijke nuanceverschillen. Ik wil daarmee juist kijken naar de verschillen en overeenkomsten in hoe docenten met deze begrippen willen omgaan en hoe ze dit in de praktijk doen. Hiervoor zijn ze geschikt omdat het complexe begrippen zijn die veel raakvlak hebben met andere elementen van de vakken. Dit komt duidelijk naar voren als je kijkt naar de verschillende examenprogramma's van deze vakken.

Urbanisatie

Geschiedenis

Bij geschiedenis komt het begrip urbanisatie voor bij onder andere de kenmerkende aspecten (KA): 3. "Het ontstaan van de eerste stedelijke gemeenschappen." 14. "de opkomst van de stedelijke burgerij en de toenemende zelfstandigheid van steden." 31. "de industriële revolutie die in de westerse wereld de basis legde voor een industriële samenleving." Deze samenleving wordt gekenmerkt door haar hoge urbanisatiegraad. 49. "De ontwikkeling van een pluriforme en multiculturele samenleving." Deze samenlevingsvorm is het duidelijkst zichtbaar in de steden. Zo zie je dat er vanaf het eerste tot het laatste tijdvak aandacht wordt besteed aan de opkomst van steden en hun rol in de geschiedenis.¹²

Aardrijkskunde

Bij aardrijkskunde komt urbanisatie als thema in het examenprogramma voor bij onder andere

¹¹ Richard Hassink, 'De gelukkige leraar is geen duizendpoot' (1 december 2020) <https://www.aob.nl/nieuws/de-gelukkige-leraar-is-geen-duizendpoot/> (6 mei 2021)

¹² College voor Toetsing en Examens, *Examenprogramma Geschiedenis VWO*,

subdomein B1: “De kandidaat kan ten aanzien van samenhang en verscheidenheid in de wereld grootstedelijke gebieden in een nader aan te wijzen postindustriële land analyseren in het licht van processen van mondialisering.” Ook in subdomein E1 “De kandidaat kan zich een beargumenteerde mening vormen over actuele ruimtelijke en sociaaleconomische vraagstukken van stedelijk gebieden in Nederland.” Bij aardrijkskunde wordt dus zowel op wereldniveau als nationaal niveau van de leerlingen gevraagd om te kijken naar steden en urbanisatie.¹³

Economie

Voor economie is urbanisatie het minst goed terug te leiden tot het examenprogramma. Wel wordt er gevraagd van de leerlingen dat ze met een ‘economische blik’ kunnen kijken naar maatschappelijke ontwikkelingen, waarvan urbanisatie er een is. Hiernaast is het zo dat bij zowel geschiedenis als aardrijkskunde er juist naar steden gekeken wordt vanwege hun economische belang.¹⁴

Maatschappijleer

Bij maatschappijleer zie je urbanisatie terugkomen op dezelfde manier als waarop je dat bij geschiedenis bij kenmerkend aspect 49 ziet. Hier valt het onder Domein E: de pluriforme samenleving en dan met name subdomein E3: De praktijk van de pluriforme samenleving. De pluriforme samenleving speelt zich juist af in de steden en urbanisatie is een belangrijk proces geweest in de ontwikkeling van deze pluriforme samenleving.¹⁵

Ongelijkheid

Geschiedenis

Ongelijkheid komt voor bij onder andere kenmerkende aspecten 12: “het ontstaan van feodale verhoudingen in het bestuur.” en 27: “rationeel optimisme en ‘verlicht denken’ dat werd toegepast op alle terreinen van de samenleving: Godsdienst, politiek, economie en sociale verhoudingen.” Bij zowel KA 12 als 27 houdt het denken over verhoudingen fundamenteel in dat er nagedacht werd over gelijkheid en ongelijkheid binnen deze verhoudingen. Als laatste wil ik specifiek KA 34: “de opkomst van de emancipatiebewegingen” benoemen die zich direct bezighouden met het bestrijden van ongelijkheid.¹⁶

¹³ College voor Toetsing en Examens, *Examenprogramma Aardrijkskunde VWO*.

¹⁴ College voor Toetsing en Examens, *Examenprogramma Economie VWO*.

¹⁵ College voor Toetsing en Examens, *Examenprogramma Maatschappijleer VWO*.

¹⁶ CvTE, *Examenprogramma Geschiedenis VWO*.

Aardrijkskunde

Ongelijkheid speelt een hoofdrol in Subdomein B2: Mondiaal verdelingsvraagstuk. De essentie van een verdelingsvraagstuk is dat de verdeling van goederen ongelijkheid met zich meebrengt.¹⁷

Economie

Ongelijkheid komt aan bod in domein B: Concept Schaarste, beperkte middelen dwingen tot het maken van keuzes. In de praktijk betekenden dat middelen niet gelijk worden verdeeld. Ook zie je dit terug komen in Domein H: Concept welvaart en groei. In dit domein wordt er gekeken naar de verdeling van inkomen en welvaart. Iets dat altijd direct invloed heeft op de mate van (economische) ongelijkheid.¹⁸

Maatschappijleer

Hierin is ongelijkheid aanwezig in domeinen B: de Rechtsstaat en C. De parlementaire democratie. In deze beide komen de Nederlandse grondrechten sterk naar voren die gebaseerd zijn op gelijkheid tussen alle individuen. Helaas is er in de praktijk niet altijd sprake van deze gelijkheid en gaat het dus ook vaak om ongelijkheid.¹⁹

Vakintegratie

Zoals ik in de introductie noemde, is een van de redenen voor dit onderzoek dat het een licht werpt op een van de vraagstukken over potentiële vakintegratie bij de gammavakken. Er is in Nederland nog weinig onderzoek gedaan naar vakintegratie in algemene zin en al helemaal weinig naar samenwerking onder de gammavakken. Internationaal is dit ook niet het geval, wel wordt er al sinds de 19de eeuw onderzoek naar vakoverstijgend onderwijs in de internationale literatuur. Het is bovendien ook niet zo dat er in Nederland geen vakoverstijgend onderwijs plaatsvindt, al neemt dit vaak de vorm aan van projectonderwijs, in tegenstelling tot combinatievakken zoals je in bijvoorbeeld de Verenigde Staten ziet.²⁰ In de nederlandse context spelen de bevoegdheden hierin een rol maar ook de centrale eindexamens waardoor combinatievakken vooral in de onderbouw wordt gegeven. Projectonderwijs geeft meer vrijheid om eenmalige samen te werken.

Als je het over vakoverstijgend onderwijs hebt, spreekt Wilschut over een vrij ruime definitie. Niet alleen volledige samenwerking binnen een leergebied, geïntegreerd onderwijs, maar ook

¹⁷ CvTE, *Examenprogramma Aardrijkskunde VWO*.

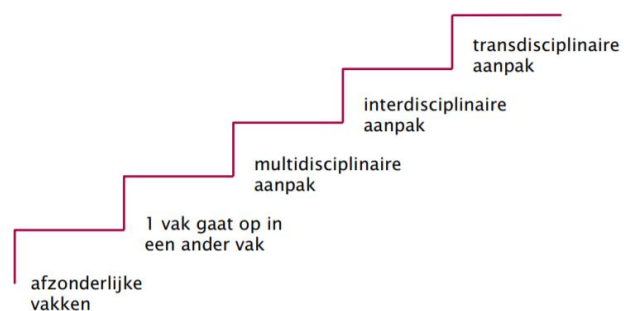
¹⁸ CvTE, *Examenprogramma Economie VWO*.

¹⁹ CvTE, *Examenprogramma maatschappijleer VWO*.

²⁰ C. van Boxtel et al. *Vakintegratie in de Mens- en maatschappijvakken: theorie en praktijk*. Onder redactie van Carla van Boxtel. (Amsterdam: Landelijk Expertisecentrum Mens- en Maatschappijvakken en Landelijk Expertisecentrum Economie en Handel, 2009) 3.

samenwerking tussen twee of meer vakken wordt tot vakkenintegratie gerekend.²¹ Het is juist deze gedeelde vakintegratie, waar in maar 2 vakken worden gecombineerd zoals bij een projectweek of excursie, die in dit onderzoek van belang is, omdat niet alle scholen alle gammavakken willen combineren. Een belangrijk verschil in de definities over vakoverstijgend onderwijs tussen de Nederlandse context en de internationale literatuur is dat in Nederland extra aandacht voor taal binnen de gamma- of bètavakken niet tot vakintegratie wordt gerekend, maar er dan sprake is van taalgericht vakonderwijs. Ook tweetalig onderwijs, waar vakken in het Engels worden gegeven, wordt niet gezien als vakintegratie.²²

Doordat er in Nederland sprake is van een ruime definitie voor vakoverstijgende onderwijs is het ook belangrijk om te begrijpen op welke niveaus er geïntegreerd kan worden. Hiervoor gebruikt het *Landelijk Expertisecentrum Mens- en Maatschappijvakken* (LEMM) het overzicht in figuur 1.²³ Hierin zie je de niveaus van vakintegratie van oplopen. Het hoogste niveau is de transdisciplinaire aanpak. Hierbinnen is er voor de leerlingen eigenlijk geen onderscheid meer te maken waar het ene vak eindigt en het andere vak begint. Er wordt

Figuur 1: Niveaus vakintegratie

gewerkt met levensechte thema's en contexten die door de leerlingen als betekenisvol worden ervaren. Een stap hieronder spreken we van een interdisciplinaire aanpak. Hierin worden de verschillende problemen of thema's vanuit de verschillende vakken bestudeerd. De losse vakinhouden blijven bestaan maar komen tot relatie aan elkaar naar voren. Ook kan er hier een overstijgend conceptueel kader worden gecreëerd. Als niveau met de minste mate van vakintegratie spreken we van de multidisciplinaire aanpak. Hierin worden de vakken wel samengebracht maar blijven de aparte disciplines duidelijk bestaan. Zo wordt er bijvoorbeeld één onderwerp gekozen waar eerst vanuit geschiedenis naar wordt gekeken en dan vanuit aardrijkskunde.

Nu we een inzicht hebben op welke niveaus vakintegratie kan bestaan, is het ook goed om te laten zien welke vormen dit in Nederland aanneemt. De Stichting leerplanontwikkeling (SLO) spreekt hier van vier scenario's; samenhang op leerstofafspraken, waar de aparte vakken blijven bestaan; combinaties van vakken en projecten, waarin lestijd gereserveerd wordt voor vakoverstijgende

²¹ A. Wilschut en M. Pijs, *Effecten van vakkenintegratie*, 14.

²² *Ibidem*, 15.

²³ Van Boxtel et al. *Vakintegratie in de Mens- en maatschappijvakken*, 7.

projecten; integratie van vakken in leergebieden, waarin de losse vakken worden niet meer gegeven worden, maar worden vervangen door leergebieden als Mens en Maatschappij (M&M); samenhang op basis van competenties van de leerlingen, waarbij er geen traditioneel rooster meer is. In deze scenario's zie je bij het tweede en derde scenario dat er sprake lijkt te zijn van een multi- of interdisciplinaire aanpak. Het vierde scenario is een goede basis voor transdisciplinair onderwijs.²⁴

We zien dus dat er door de ruime definitie die er voor vakintegratie is, er meerdere niveaus van integratie zijn. Goed vakoverstijgend onderwijs komt echter niet uit de lucht vallen, hiervoor zijn een aantal randvoorwaarden nodig. Deze zijn in beeld gebracht door onderzoek van Hanneke Tuithof gedurende haar lectoraat aan de Fontys lerarenopleiding in Tilburg. De succesfactoren voor samenwerking tussen vakken zijn gepubliceerd op de website van de SLO in een zogenoemd slang model. Ik zal hieronder een van deze factoren uiteenzetten. Centraal in het model van de SLO staan de doelen. Dit kunnen zowel vakinhoudelijke als vakoverstijgende doelen voor de samenwerking zijn. Deze doelen zijn vaak ook de formele eisen waaraan een project of samenwerking wordt geëvalueerd. Naast deze formele doelen hebben docenten vaak ook nog hun eigen doelen, de redenen dat zij hun vak aan hun leerlingen willen geven. Het komt vaak voor dat de school besluit dat er een samenwerkingsvak moet komen, zonder dat de docenten hier veel inspraak op hebben. Hiermee ontstaat het probleem dat de doelen van het nieuwe vak niet direct aansluiten op de doelen die docent voor ogen heeft. Voor succesvolle vakintegratie is het dus belangrijk dat er overeenstemming is tussen de doelen van de docenten en de formele eisen die aan het vak worden gesteld.²⁵

Een van de redenen dat de doelen centraal staan in het schema van de SLO is omdat deze raken aan veel van de andere elementen. Zo worden de doelen die voor een samenwerking vak gesteld worden vaak geïnformeerd vanuit de visie van de school. De school gebruikt zijn visie om zichzelf te profileren en richting te geven aan de pedagogiek en didactiek. Het kan ook voorkomen dat juist door het stellen van nieuwe doelen voor een nieuw project of samenwerkingsvak dit invloed heeft op de visie van de organisatie.²⁶

Vooronderzoek raakvlak tussen de vakken

Voor mijn stage bij de stichting Humanasium heb ik een vooronderzoek gedaan naar de twee meest gebruikte methodes voor het schoolvak mens en maatschappij, Plein M en Mundo. Ook heb ik gekeken naar de methode Nomade, die momenteel wordt ontwikkeld door studenten van de lerarenopleiding

²⁴ Van Boxtel et al. *Vakintegratie in de Mens- en maatschappijvakken*, 8.

²⁵ Stichting leerplanontwikkeling. 'Doelen' (versie 26 oktober 2020), <https://www.slo.nl/thema/vakspecifieke-thema/mens-maatschappij/handreiking-samenwerking-mm-vakken/doelen/> (28 april 2021)

²⁶ Stichting leerplanontwikkeling. 'Schoolvisie' (versie 26 oktober 2020), <https://www.slo.nl/thema/vakspecifieke-thema/mens-maatschappij/handreiking-samenwerking-mm-vakken/schoolvisie/> (28 april 2021).

aan de Fontys Hogeschool in Sittard. Het vak mens en maatschappij wordt in de onderbouw gegeven. Hierin worden geschiedenis, aardrijkskunde, economie geïntegreerd tot één vak. Afhankelijk van de methode wordt hier soms ook maatschappijleer of levensbeschouwing in meegenomen. Het schoolvak mens en maatschappij is een van de manieren waarop het gelijknamige leergebied van curriculum.nu wordt vormgegeven in de praktijk.

Het doel van het onderzoek was te kijken naar de ontwerpprincipes achter deze methodes en de verhoudingen van de vakken die de bouwstenen vormen voor mens en maatschappij. Uit dit onderzoek kwam naar voren dat in alle drie de methodes geschiedenis de chronologische rode draad vormt, waar andere thema's aan werden opgehangen. Dit is ook terug te zien in de verhouding tussen de vakken, zoals te zien in de tabel hierboven. Geschiedenis vormt het leeuwendeel, zo'n 40% tot 50% van de paragrafen gaan alleen hierover. Hierna komt aardrijkskunde met 20% tot 30%. Bij de methodes die maatschappijleer er ook in verwerken schommelt dit rond de 15%. Economie wordt in de methodes die ik bekeken heb weinig in de paragrafen behandeld, al besteed plein M er wel een apart katern aan.²⁷

	Ges	AK	Maat	Econ
Plein M	43,7%	29,8%	17,2%	Eigen Katern, en 3% in de rest
Mundo	41%	21%	12,5%	0%
Nomade	48%	20%	NVT	0%

Als meerwaarde van M&M als vak wordt vaak genoemd dat er integratie tussen deze vakken mogelijk is, al is dit in de methodes vaak meer theorie dan praktijk. Plein M is hier het beste voorbeeld van, hierin is maar bij 6,25% van de paragrafen te spreken van integratie. Mundo is met 12,5% iets beter maar ook daar is het erg beperkt. Alleen Nomade kan mijns inziens echt zeggen dat het een methode is die aan vakintegratie doet met 32% geïntegreerde paragrafen.

Hierbij is het wel opvallend dat ook bij de integratie geschiedenis de boventoon voert. Bijna alle paragrafen waarin twee vakken worden samengevoegd is het geschiedenis in combinatie met een van de andere drie. De enige uitzondering hierop is één paragraaf in plein M waar aardrijkskunde met maatschappijleer wordt gecombineerd.

Geschiedenis is dus de rode draad die de vakken bij elkaar brengt. Een belangrijke reden hiervoor lijkt te zijn dat chronologische aard van geschiedenis een fijne basis is voor de structuur van de methode, helemaal door de moderne invulling van de tien tijdvakken die in het onderwijs gebruikt wordt.

²⁷ Tim van der Heiden, Stageverslag Humanasium , Mei 2021

Geschiedenis hoeft echter niet de enige basis te zijn voor integratie. Op meerdere plekken zijn er logische aanknopingspunten tussen bijvoorbeeld maatschappijleer en aardrijkskunde maar in de methodes wordt er nooit voor gekozen deze te integreren.

Met deze conclusie in het achterhoofd is het dan ook interessant om te kijken of het ook de geschiedenisdocenten zijn die de meeste vakdidactische overlap met de andere docenten vertonen, of dat de lijm van geschiedenis vooral thematisch is en minder vakdidactisch.

Integratie in de methodes komt maar in beperkte mate voor. Dit zou er op kunnen duiden dat het lastig is om de losse vakonderdelen op dezelfde manier te onderwijzen en dat de vereiste vakdidactiek niet dezelfde overlap heeft als de inhoudelijke samenhang. Hiernaast is het ook nog eens zo dat de diepgang van deze integratie sterk verschilt per paragraaf. Tijdens dit onderzoek heb ik drie niveaus van integratie kunnen onderscheiden. Bij de meest succesvolle paragrafen is er sprake van volledige integratie, het eerste niveau. Hierin gaat de stof naadloos over van het ene vak naar het andere en terug. Dit niveau komt het dichtst in de buurt van de transdisciplinaire integratie zoals de LEMM het beschrijft. Een goed voorbeeld hiervan is het hoofdstuk over de VOC uit Nomade. In dit hoofdstuk wordt zowel de historische context van de VOC behandeld als de economische vakinhoudelijke kanten van import en export, maar ook de bedrijfsvoering van de VOC als naamloos vennootschap met vrije aandelen. Hierin is het dus wel nodig dat een docent zowel op een heldere manier economische begrippen als historische kan uitleggen aan de klas. Het tweede niveau van integratie dat ik onderscheid is integratie op basis van een overkoepelend thema. Hierin zie je dat er twee losse vakinhouden worden besproken met een gezamenlijk startpunt. Een goed voorbeeld hiervan is de paragraaf uit Mundo over de Etna. Hierin wordt eerst gekeken naar het leven in het Romeinse Rijk en daarna wordt vulkanisme en platen tektoniek behandeld. Hierin lijkt het sterk op de multidisciplinaire aanpak van de LEMM. Het laatste niveau van integratie dat ik tegenkwam is eigenlijk geen integratie. Veel van de paragrafen bespreken losse onderwerpen op basis van de vakdoelen, met af en toe een kadertekstje met een verwijzing naar een ander vak. Het enige wat er nog geïntegreerd aan is, is dat het in hetzelfde boek staat en waarschijnlijk door dezelfde docent gegeven zal worden. Deze nadruk op de losse vakken in plaats van integratie komt, zeker in Plein M en Mundo, veruit het meeste voor.

We hebben nu gezien wat de stand van zaken is ten opzicht is van vakdidactische kennis, urbanisatie en ongelijkheid als begrippen in de bovenbouw van de havo en het vwo, en van vakintegratie. In het volgende hoofdstuk zal ik de methode uiteenzetten waarmee ik geprobeerd heb: *“In welke mate is er overlap in de vakdidactische kennis van docenten van gammavakken in de bovenbouw omtrent de begrippen urbanisatie en ongelijkheid?”* te beantwoorden.

Hoofdstuk 2: Methode

CoRe

Als basis van dit onderzoek heb ik gekozen om gebruik te maken van de *Content Representation* (CoRe) vragenlijst. Deze is ontworpen door Loughran, Berry en Mulhall om inzicht te krijgen in de vakdidactische kennis van bèta-docenten.²⁸ Dat de CoRe goed geschikt is om vakdidactische kennis boven tafel te krijgen is vervolgens gevalideerd door Bertram.²⁹ Tuithof heeft hierna de CoRe aangepast en gebruikt in haar promotieonderzoek om inzicht te krijgen in de vakdidactische kennis van geschiedenisdocenten.³⁰ De versie van Tuithof vormt ook de basis voor mijn CoRe, met één aanpassingen om hem beter bruikbaar te maken voor de gammavakken in het algemeen. In haar onderzoek is er de bewuste keuze gemaakt om de vraag over wat docenten nog meer weten over een specifiek onderwerp eruit te halen. Ik heb deze in een aangepaste vorm er terug in gebracht. De nieuwe formulering vraagt aan docenten welke kennis zij bewust achterwege laten met het oog op de leerlingen. Dit kan namelijk inzicht geven of docenten een vakdidactisch kennis-element van een ander vak bezitten, maar het bewust niet gebruiken. Hiermee kan ik potentiële overlap scherper in beeld krijgen. In bijlage A is de versie van de CoRe te zien zoals deze in dit onderzoek gebruikt wordt.

Deelnemers

Dit onderzoek is afgenomen bij in totaal 25 docenten en vakdidactici van de verschillende gammavakken. Alle docenten geven les in de bovenbouw van de havo of het vwo en meestal al voor langere tijd. Dit is belangrijk omdat het een aantal jaar duurt voordat vakdidactische kennis volledig ontwikkeld is.³¹ De keuze voor docenten uit de bovenbouw komt voort uit het feit dat met het oog op het centraal examen de vakken hier allemaal worden aangeboden. Zo wordt economie vaak pas vanaf het derde leerjaar aangeboden en komt maatschappijleer pas in het vierde leerjaar. Door de coronacrisis en de sluiting van de scholen in december 2020 bleek het lastig te zijn om in eerste instantie genoeg docenten te vinden. Om deze reden heb ik er ook voor gekozen om ook vakdidactici aan te schrijven. Deze staan midden in de ontwikkelingen in hun vakgebied en hebben een zeer uitgebreide vakdidactische kennis, hiermee zijn het ook goede deelnemers voor dit onderzoek.

Ik heb docenten op verscheidende manieren benaderd. Een deel van deze docenten komt uit mijn eigen netwerk, zoals oud-stagebegeleiders of oud-docenten van mij, een tweede deel komt uit het

²⁸ Loughran, et al. *Understanding and Developing Science Teachers' Pedagogical Content Knowledge*, 23

²⁹ Bertram, Adam. Getting in touch with your PCK: a look into discovering and revealing science teachers' hidden expert knowledge. *Teaching Science*. 58. (2012). 18-23, aldaar 23.

³⁰ Tuithof, *The characteristics of Dutch experienced history teachers' PCK in the context of a curriculum innovation*, 75.

³¹ *Ibidem*, 23.

netwerk van Hanneke Tuithof. Via haar kon ik bij meerdere bestaande docenten netwerken een oproep plaatsen voor deelnemers aan dit onderzoek.

Coderingen

Omdat de CoRe volledig bestaat uit open vragen heb ik de keuze gemaakt om gebruik te maken van het systeem van open coderingen zoals deze beschreven is door Corbin en Straus.³² Zij benoemen in hun *Basics of qualitative research* een vernieuwde manier om kwalitatieve data te verwerken. Door deze te coderen en samen te brengen in overkoepelende thema's. Hierdoor kunnen de antwoorden in context worden geplaatst ten opzichte van elkaar en komen er patronen naar voren die vervolgens geanalyseerd kunnen worden.

Tijdens het verwerken van de vragen in de CoRe's heb ik de keuze gemaakt om bij meerdere elementen in één antwoord maar 1 element per docent te kiezen. Hier kan het niet zo zijn dat een docent die meerdere elementen heeft genoemd zijn vak buitenproportioneel maakt binnen de tabellen met de coderingen. In principe heb ik altijd gekozen voor het eerste element dat een docent genoemd heeft. Ik heb hiervoor gekozen om ervoor te zorgen dat er consistentie zat in de methode van coderen en het eerste antwoord waarschijnlijk het eerste was waar de docenten aan dachten. De uitzondering hierop is als het eerste element een losse categorie zou worden terwijl het tweede of derde element binnen een categorie zou passen. Dan is ervoor gekozen om dat element te gebruiken. Als de losse elementen toegevoegde waarde hadden dan wordt deze wel gebruikt door ze bijvoorbeeld te noemen bij de tekstuele verwerking van de tabellen.

Nadat deze data verwerkt was in de categorieën, zijn deze uitgewerkt in de kolom van de tabellen die te zien zijn in hoofdstuk 2. De docenten zijn hier verdeeld in hun eigen vakken, als er docenten waren die meerdere vakken gaven dan is er voor gekozen om deze een eigen kolom te geven.

Op deze manier wordt inzichtelijk hoe de verschillende vakken zich verhouden tot de verschillende categorieën. Deze informatie wordt daardoor verder tekstueel toegelicht en aangevuld met citaten uit de antwoorden van de verschillende docenten. De patronen die hierin zichtbaar worden zullen de basis vormen voor mijn conclusie.

Voor vragen 9 en 10 van urbanisatie en 8, 9 en 10 van ongelijkheid zijn geen behulpzame categorieën te vormen omdat deze vragen specifiek gaan over werkvormen en toetsvoorbereiding. Om deze informatie goed te kunnen gebruiken heb ik de docenten die specifieke werkvormen noemden

³² J. Corbin en A. Strauss. *Basics of Qualitative Research (3rd ed.): Techniques and Procedures for Developing Grounded Theory* (2008) 59.

opnieuw benaderd om op deze manier een overzicht te krijgen van de meest effectieve werkvormen voor docenten. Hier heb ik helaas geen reactie meer op gehad.

Audit trail

Om de transparantie en de aanvaardbaarheid van dit onderzoek te vergroten is de keuze gemaakt om tweemaal een audit trail te doen zoals De Klein en Van Leeuwen dit hebben beschreven.³³ Het doel van de eerste kleinere audit trail was om te kijken naar de eerste fase van het onderzoekstraject, te weten mijn keuze voor de manier van onderzoeken door gebruik te maken van de CoRe en de gekozen deelnemers. Deze audit is uitgevoerd door twee medestudenten, Mark Borgman en Maarten Streef, en vond plaats op 21 januari. Voor hen lag de focus op het kijken naar de *comprehensibility* van de onderzoeksmethode. Zij vonden de keuze om de CoRe te gebruiken duidelijk onderbouwd met het oog op het doel om vakdidactische kennis te meten.

Op vrijdag 26 maart is de tweede grotere audit trail verricht over mijn onderzoek. Deze is uitgevoerd door twee medestudenten, Britt Rietvelt en Tijn Meulenberg, en mijn begeleider Hanneke Tuithof. Voor deze audit trail waren er twee elementen van mijn onderzoek waarnaar gekeken is. Ten eerste is er gekeken naar mijn verwerking van de CoRe's tot de data die in de tabellen stond en ten tweede naar mijn analyse van de data uit de tabellen. Voor stap 1 is er gekozen om steekproefsgewijs te kijken naar vraag 7 van de CoRe over ongelijkheid. Dit was een vraag waar relatief veel codes uitkwamen en zich daarom hier goed voor leende. Alle drie kwamen ze uit op in principe dezelfde categorieën voor de codes als ikzelf kwam. Dit duidt erop dat ik logische keuzes heb gemaakt voor de categorieën. Wel hadden zij momenten waar ik enkele codes had samengevoegd tot één overkoepelende categorie in plaats van twee kleinere. Vanuit hier kwam er een discussie op gang over hoe ik categorieën verder zou benaderen en is er besloten om geen enkele antwoord meer als losse categorie te hebben. Hier komt de categorie losse antwoorden in de plaats zodat de informatie wel duidelijk wordt meegenomen in de tabellen maar deze wel overzichtelijker worden.

Ook bij mijn tekstuele verwerking van de tabellen kwam vanuit Tijn de opmerking dat ik daar soms categorieën samen benoemde die in de tabellen los waren. Zeker als het ging om elementen die maar één keer genoemd waren. Vanuit hier ben ik opnieuw gaan kijken waar ik categorieën kon samenvoegen.

Naast deze twee formele audit momenten heeft mijn Hanneke Tuithof regelmatig meegekeken tijdens het proces. Zo was zij vanaf het begin af aan betrokken bij de keuzes die ik gemaakt heb omtrent het

³³ R. de Kleijn, en A. Leeuwen. "Reflections and Review on the Audit Procedure: Guidelines for More Transparency." *International Journal of Qualitative Methods*, 17 (December 2018),1-8, aldaar 4.

coderen en heeft zij hier feedback opgegeven. Zo heb ik in overleg met haar de keuze gemaakt om de docenten die meerdere vakken geven steeds als apart groepen te zien in de coderingen.

Hoofdstuk 3: Resultaten en Analyse

In dit hoofdstuk staan de resultaten en analyse van de CoRe's. De weergave is als volgt. In de eerste paragraaf gaat het over het begrip urbanisatie en in de tweede over ongelijkheid. In de paragrafen staat per vraag eerst de tabel met de resultaten. Deze wordt steeds gevolgd door de analyse met inhoudelijk toelichting met een van de gegeven antwoorden. In de voetnoten staat de verwijzing naar de volledige CoRe waar dit antwoord uitkomt, deze zijn te vinden in bijlage B. Doordat de CoRe's anoniem zijn afgenomen zijn ze genummerd verwerkt.

Urbanisatie

1. Hoe definieer jij het begrip urbanisatie voor je leerlingen?

	Ges	AK	Econ	Maat	Ges + Maat	Ges + Econ+ Maat
Urbanisatie = Verstedelijking	3	2		2		
Veranderde Relatie Stad-Platteland	6	2	2	1		
Trek naar de Stad en stedelijke ontwikkeling	1	1			1	1
Kunnen In zelf aan de hand van de concept/context benadering					1	

Bij de definitiekwestie van het begrip urbanisatie zijn er duidelijk twee verschillende gedachtes te zien bij de verschillende docenten. De grootste groep (11/23) benoemt het als de veranderende relatie tussen stad en platteland terwijl een tweede groep zich vooral beperkt tot een beschrijvend synoniem (7/23). Als laatste wordt de trek naar de stad regelmatig genoemd (4/23). Hierbij is opvallend dat er bij beide groepen geen duidelijk herkenbare patronen zijn tussen de losse vakken.

2. Wat wil jij je leerlingen leren over urbanisatie?

	Ges	AK	Econ	Maat	Ges+ Maat	Ges+ Econ+ Maat
Oorzaken	3					
Gevolgen	2	1	2			
Oorzaak en gevolg (in breder perspectief)	4	3		3	1	1
Historische (en geografische) plaatsing	1	1			1	

Bij deze vraag zie je een onderscheiding van een aantal geschiedenisdocenten die zich alleen maar bezighouden met de oorzaken (3/23) of de historische plaatsing van (2/23) en één aardrijkskundedocent voegt hier ook de geografische plaatsing aan toe. Zij houden dus erg vast aan

hun vakperspectief. Het grootste deel van de docenten kijkt zowel naar oorzaken als gevolgen (12/23) en bij deze groep zie je ook weer een verdeling over de verschillende vakken. Een goed voorbeeld van de verschillende aspecten die bij oorzaken en gevolgen naar voren kunnen komen komt uit het antwoord van deze docent: “Belangrijk is denk ik vooral de weg naar urbanisatie en de verschillende vormen die er ontstaan, de creativiteit van de mens met zijn omgeving en zodoende nieuwe economische en sociale structuren.”³⁴ Een laatste groep hier zegt eigenlijk vooral naar de gevolgen te kijken (5/23) . Ook hier is er niet een groot verschil tussen de verschillende vakken.

3. Waarom is het belangrijk dat leerlingen dit weten?

	Ges	AK	Econ	Maat	Ges+ Maat	Ges+ Econ+ Maat
Inzicht in (historische) stadsontwikkeling	4					
Inzicht in hun eigen leefomgeving (de wereld beter begrijpen)	3	5	2		2	
Belangrijk onderdeel van Sociologische en/of Economische processen	1			3		1
Hoort bij de examenstof	1					
Draagt bij aan vaardigheden leren	1					

Bij deze vraag zie je deels meer de contouren van de losse vakken naar voren komen. Zo zijn het alleen maar historici die zeggen dat ze willen dat de leerlingen dit weten zodat ze inzicht krijgen in de historische stadsontwikkelingen (4/23) en zijn het voornamelijk maatschappijleerdocenten die het belangrijk vinden omdat het een belangrijke rol speelt in veel sociologische processen (5/23). Echter is het de grootste groep docenten die dit juist belangrijk vindt vanuit een vakoverstijgend element (12/23). Zij willen dat leerlingen leren over Urbanisatie omdat dit inzicht kan geven in hun eigen leefomgeving. Zoals één docent schrijft: “Omdat ze daarmee inzicht verkrijgen in hun eigen leven en de historische aspecten daarvan.”³⁵ De persoonsvormingsfunctie van het onderwijs is hier belangrijker dan een inhoudelijk vakspecifiek element.

³⁴ CoRe 18.

³⁵ CoRe 5.

4. Welke informatie weet jij over het onderwerp dat je nu bewust achterwege laat met oog op de leerlingen en de vakdoelen?

	Ges	AK	Econ	Maat	Ges+Maat	Ges+Econ+Maat
Laat de aardrijkskundige elementen achterwege	1				1	1
Laat (extra) historische voorbeelden achterwege	3	1			1	
Laat niets bewust achterwege	2	1				
Laat Inhoudelijke details achterwege	1	2		1		
Bekijkt urbanisatie vanuit samenlevingsniveau ipv individueel niveau	1					
NVT/Blanco	2	1	1	2		

Bij deze vraag zie je dat er veel verschillende codes zijn gekomen die van ongeveer dezelfde grootte zijn, waardoor er nergens duidelijk een meerderheid is. De grootste groep docenten (6/22), vond deze vraag lastig te beantwoorden en liet hem daardoor open. Bij een andere groep (4/22) kwam er naar voren dat ze niks bewust achterwege laten voor de leerlingen. Voor de andere helft van de ondervraagde docenten kwamen er meer resultaten naar voren. Zo zie je dat een deel van de geschiedenisdocenten wel bewust is van de aardrijkskunde elementen van het begrip maar gebruiken die niet in hun eigen lessen (3/22). Voor een ander deel van voornamelijk de geschiedenis docenten (5/22) zijn het vooral “veel verschillende voorbeelden uit de prehistorie, late middeleeuwen. Vormen van urbanisatie vanaf de 19de eeuw.”³⁶ Of andere historische voorbeelden die ze achterwege laten. Voor de laatste groep zijn het andere inhoudelijke details die ze achterwege laten (4/22). Zo geeft één docent aan de inhoudelijke regionale details niet te veel te noemen.³⁷

5. Wat zijn de problemen die je tegenkomt als je lesgeeft over urbanisatie?

	Ges	AK	Econ	Maat	Ges+Maat	Ges+Econ+Maat
Geen problemen	6	2	2	1		
Algemene leraren problemen	1	1		2		
Inhoudelijk en/of technische problemen	3	1				1
LIn hebben moeite met impact te overzien		1			1	

³⁶ CoRe 15.

³⁷ CoRe 21.

Het grootste deel van de docenten loopt niet tegen problemen aan als zij lesgeven over urbanisatie (11/22), al zijn er wel docenten die elementen van andere vakken in hun eigen vak mist. Zo schrijft een aardrijkskundedocent dat hij het jammer vindt dat de historische context binnen aardrijkskunde weinig naar voren komt, al wil hij ook niet te veel in het vaarwater van geschiedenis komen.³⁸ De problemen die er wel zijn, zijn vaak vooral algemene lerarenproblemen zoals te weinig tijd (3/22) of de methode (1/22). Er zijn ook vakinhoudelijke problemen, zo wordt er geschreven dat: “Het technische aspect vaak lastig te begrijpen [is] of de politieke component.”³⁹ In een enkel geval wordt er genoemd dat sommige leerlingen het moeilijk vinden om de impact te overzien (2/22)

6. Hoe houd je rekening met wat je weet over je leerlingen en hun manier van leren (denk aan voorkennis, manieren van leren)?

	Ges	AK	Econ	Maat	Ges+ Maat	Ges+ Econ+ Maat
Nadruk voorkennis + Belevingswereld IIn	2	2			1	
Differentiëren in het aanbieden van de stof (geen benoeming van Voorkennis)	1	1		2		
Alleen Voorkennis activeren	1	1				
Voorkennis ophalen en differentiëren in aanbieden van de stof	4	1		1		
Achtergrondkennis uitbreiden	1		1			
Aansluiting andere vakken					1	
Veldonderzoek/grotere opdracht						1
Hoe goed kennen leerlingen het begrip, kunnen zij er voorbeelden bij geven	1					

Bij deze vraag zien we dat de voorkennis van de leerlingen de belangrijkste factor is waar leraren rekening mee hebben gehouden. Er zijn drie categorieën waarin voorkennis wordt benoemd waarin totaal 13/22 van de docenten staan. Zo schrijft een geschiedenisdocent: “Ik probeer voorkennis te activeren en in de les te integreren”⁴⁰ De tweede factor die leraren belangrijk vinden is dat de lesstof gevarieerd wordt aangeboden aan de leerlingen (10/22). Zo noemt een van de docenten: “ik probeer de stof op verschillende manieren aan te bieden (vertellen, visueel, oefenopdrachtjes waarin de stof verwerkt wordt) en geef tips mbt effectieve leerstrategieën.”⁴¹

³⁸ CoRe 22.

³⁹ CoRe 18.

⁴⁰ CoRe 5.

⁴¹ CoRe 10.

7. Wat kan jouw keuzes nog meer beïnvloeden als je over urbanisatie lesgeeft?

	Ges	AK	Econ	Maat	Ges+ Maat	Ges+ Econ+ Maat
Tijd	2			1		
Leerdoelen/Eindtermen				2		
Omgeving en Actualiteit	5	3				1
Niveau/leeftijd lIn	1				1	
Beschikbaarheid voorbeelden/ informatie bronnen (zoals beeldmateriaal)	1	1				
lIn kennis vanuit andere vakken			1			
Eigen achtergrond		1				
(Actualiteit werd nog 3 keer als secundaire factor genoemd)						

De belangrijkste factor die nog meer invloed kan hebben op hoe een docent lesgeeft over urbanisatie is de omgeving en de actualiteit wordt door 9/20 docenten als grootste factor genoemd en daarnaast nog eens 3 keer als secundaire factor bij verschillende docenten. Docenten willen graag het onderwerp dicht bij de leerlingen brengen. Zo schrijft één docent: "Ik probeer voorbeelden uit hun belevingswereld te benoemen of hen voorbeelden laten benoemen."⁴²

8. Welke docentactiviteiten/leerling-activiteiten/werkvormen gebruik je als je hierover lesgeeft en waarom?

	Ges	AK	Econ	Maat	Ges+ Maat	Ges+ Econ+ Maat
Primair Onderwijsleergesprek	6			1		
Primair Algemene Uitleg	1	1	1	1		
Grotere opdrachten	1	4			1	2
Afwisselende activiteiten	2				1	

Bij de gebruikte activiteiten zie je weer de contouren van de verschillende vakken naar voren komen. De geschiedenisdocenten maken voor het grootste gedeelte graag gebruik van het onderwijsleergesprek (7/22) terwijl veel van de aardrijkskundedocenten die meerdere vakken geven

⁴² CoRe 6.

vooral kiezen voor grotere opdrachten (8/22). Verder wordt door alle verschillende vakken algemene uitleg gebruikt. Er worden opdrachten genoemd met een leefbarometer,⁴³ of Google Maps.⁴⁴

Vragen 9 en 10:

Vragen 9 en 10 zijn gecodeerd volgens dezelfde methode als de eerste acht vragen, hier ben ik in eerste instantie wel aan begonnen maar er kwamen geen betekenisvolle categorieën uit naar voren voor verdere analyse. Bij vraag 9 kwam dit vooral omdat eigenlijk alle docenten een variant gaven op het antwoord dat er op neer kwam dat zij verwerkingsvragen of de toets zelf gebruikten om vast te stellen of de leerlingen het begrip begrepen hebben.

Voor vraag 10 zie je in veel gevallen ook dat de docenten niet per se één specifieke werkvorm benoemen. Wel zie je bij de aardrijkskundedocenten naar voren komen dat er voor het eindexamen een nadruk ligt op de Nederlandse steden. Hier worden dan dezelfde opdrachten als bij vraag 8 weer genoemd.

⁴³ CoRe 22.

⁴⁴ CoRe 11.

Ongelijkheid

1. Hoe definieer jij het begrip ongelijkheid voor je leerlingen

	Ges	AK	Econ	Maat	Ges+Maat	Ges+Econ+Maat
Materiele ongelijkheid	2		3			
Sociale Ongelijkheid	1	2	1	3	1	
Vakinhoudelijke benadering		1				1
Losse antwoorden	1				1	

Bij ongelijkheid zien we dat de belangrijkste tweedeling naar voren komt bij de definitie dat een deel van de docenten kiest voor een nauwe definitie van materiële ongelijkheid (5/17). Opvallend is dat bij deze groep het grootste deel van de economiedocenten zit. Eén van hen zegt bijvoorbeeld: “Bij economie gaat het vooral over inkomens- of vermogensongelijkheid.”⁴⁵ De grootste groep van de docenten met meer spreiding over de vakken kiest bij ongelijkheid voor een bredere definitie omtrent sociale ongelijkheid (8/17). Bijvoorbeeld: “Verschil in inkomsten, huidskleur, opleiding, geld [en] kennis.”⁴⁶ Daarnaast werden er nog losse andere benaderingen genoemd als de concept/context benadering of een vanuit filosofisch perspectief. (2/17)

2. Wat wil jij je leerlingen leren over ongelijkheid?

	Ges	AK	Econ	Maat	Ges+Maat	Ges+Econ+Maat
Technische/Vakinhoudelijke Kennis	2	1	1	2	1	
Handvatten voor hoe In naar de wereld kijken	2	2	1	1	1	1
Hoe pak je bestrijden aan			2			

Er zijn twee hoofdredenen waarom docenten willen dat leerlingen leren over ongelijkheid, beide zijn redenen die in de verschillende vakken naar voren komen.

De eerste reden is dat docenten het belangrijk vinden dat de leerlingen de vakinhoudelijke elementen mee krijgen (7/17). Hier ga ik zo dieper op in. De andere groep wil juist dat leerlingen over ongelijkheid leren, zodat ze handvatten krijgen om naar de wereld te kijken (8/17). Een van de docenten schrijft: “Dat rijkdom en welvaart niet vanzelfsprekend zijn (ik geef les in een rijk hockeydorp) en dat hun wiegjes ook ergens anders hadden kunnen staan. Dat arme mensen niet door onwil in die situatie zijn

⁴⁵ CoRe 13.

⁴⁶ CoRe 6.

beland.”⁴⁷ De docent gebruikt het onderwerp dus om leerlingen een breder wereldbeeld te geven. Hier gedeeltelijk aan verbonden zie je ook dat sommige docenten het belangrijk vinden dat leerlingen weten hoe ze ongelijkheid kunnen bestrijden (2/17). Je ziet hier dus weer dat de persoonsvorming functie van het onderwijs naar voren komen.

Als we specifiek kijken naar de vakinhoudelijke code zien we dat we deze verder kunnen uitsplitsen naar weer twee categorieën, zie tabel hieronder, de meeste docenten die er inhoudelijk naar kijken willen kijken naar oorzaken en gevolgen. Zo noemt één van de docenten dat de sociologische oorzaken nogal eens over het hoofd worden gezien.⁴⁸

	Ges	AK	Econ	Maat	Ges+Maat
Oorzaken en gevolgen	2	1	1		1
Mee kunnen werken op gebied van sociale ongelijkheid				2	

3. Waarom is het belangrijk dat leerlingen dit weten?

	Ges	AK	Econ	Maat	Ges+Maat	Ges+Econ+Maat
Burgerschapsvorming	3	2	2		2	1
Vakdoelen + Burgerschap		1	2	2		
Vakdoelen	1			1		

Ook bij deze vraag zie je dat er duidelijk twee elementen zijn waarom docenten het belangrijk vinden dat de leerlingen over ongelijkheid moeten leren, voor de grootste groep is de belangrijkste reden dat het bijdraagt aan burgerschapsvorming (10/17). Zo schrijft een van de docenten: “Het verhoogt het begrip voor de groep mensen die meer gelijkheid eisen[sic]. Maakt hen ook bewust van onbewuste discriminatie.”⁴⁹ Voor een minderheid geldt dat ze het vooral belangrijk vinden omdat het tot de vakdoelen behoort (2/17). Bij de rest van de ondervraagde docenten werden deze beide elementen genoemd (4/17).

⁴⁷ CoRe 6.

⁴⁸ CoRe 10.

⁴⁹ CoRe 11.

4. Welke informatie weet jij over het onderwerp dat je nu bewust achterwege laat met oog op de leerlingen en de vakdoelen?

	Ges	AK	Econ	Maat	Ges+ Maat	Ges+ Econ+ Maat
Niks bewust achterwege	2	3	2	2	1	
Beperk me tot eigen vak			2			
Details/achtergrond kennis			1	1		
Niet te gevoelig maken voor LLN	1					

Het grootste gedeelte van de docenten laat niet bewust kennis achter voor de leerlingen (10/15), al comprimeren ze wel soms op tijd.⁵⁰ Sommige docenten houden het beperkter, zo schrijft één van hen: “Ik laat voornamelijk de actuele situatie in Nederland achterwege omdat dit onvoldoende toevoegt aan het leerdoel, ik behandel alleen inkomensongelijkheid omdat andere facetten te complex zijn”⁵¹

5. Wat zijn de problemen die je tegenkomt als je lesgeeft over ongelijkheid?

	Ges	AK	Econ	Maat	Ges+ Maat	Ges+ Econ+ Maat
Geen	2			1		1
Gevoelig onderwerp dat dicht bij de lln staat	2	1	1	2	2	
Vakinhoudelijke problemen of te abstract		1	3			
Leerlingen kunnen slecht inleven hoe het is kansarm op te groeien		1				

Bij deze vraag zie je weer een interessante tegenstelling naar voren komen. Aan de ene kant zijn er economiedocenten die tegen inhoudelijke problemen aanlopen. Ook de abstracte aard van het begrip levert voor sommige docenten problemen op (4/17). Aan de andere kant zie je dat docenten als grootste probleem zien dat het een gevoelig onderwerp is voor hun leerlingen dat soms erg dichtbij kan komen. (8/17) Een van de docenten geeft als voorbeeld: “dat leerlingen in hun eigen situatie ongelijkheid herkennen en daar dan niets aan kunnen veranderen.”⁵² Maar, voor sommige zijn er geen problemen, (4/17) zij zien het onderwerp juist als een kans. Zo wordt er geschreven: “Weinig [problemen]. Soms verschil in politieke visie, maar dat is eigenlijk geen probleem maar een kans.”⁵³

⁵⁰ CoRe 2.

⁵¹ CoRe 12.

⁵² CoRe 5.

⁵³ CoRe 15.

6. Hoe houd je rekening met wat je weet over je leerlingen en hun manier van leren (denk aan voorkennis, manieren van leren)?

	Ges	AK	Econ	Maat	Ges+ Maat	Ges+ Econ+ Maat
Rekening houden met menselijke aspecten van het onderwerp	4	2	1		2	1
Voorkennis/ kennis vanuit andere vakken		1	2	2		
Differentiëren in aanbieden van de Stof				1		

Ook bij deze vraag zie je weer een duidelijke tweedeling waar een deel van de docenten de nadruk legt op de menselijke aspecten van het onderwerp en de mogelijke kwetsbaarheid van de leerlingen (10/16). Een van de docenten doet dit door: “iedereen aan het woord laten, gesprekken heel duidelijk sturen [en] doorvragen op meningen.”⁵⁴ en de andere helpt beperkt zich voornamelijk tot lesinhoudelijkere elementen zoals voorkennis of de manier waarop de stof wordt aangeboden (5/16)

7. Wat kan jouw keuzes nog meer beïnvloeden als je over ongelijkheid lesgeeft?

	Ges	AK	Econ	Maat	Ges+ Maat	Ges+ Econ+ Maat
Actualiteit	2	3		2		1
NVT			2	1		
Omgevingsfactoren	2				1	
Andere vakken			1			
Wetenschappelijke achtergrond			1			

Net als bij urbanisatie zie je ook hier dat voor het grootste deel van de docenten dat de actualiteit een belangrijke factor is voor hun lessen (8/16). Zo noemt een van de docenten dat “actualiteiten een mooi nieuw gezichtspunt geven op dit onderwerp.”⁵⁵ Voor andere zijn omgevingsfactoren als de locatie van de school of de samenstelling van klas (samen 3/16) belangrijk.

Net als bij urbanisatie is het bij ongelijkheid lastig om de laatste drie vragen goed te coderen. Wel komen er een aantal interessante dingen naar voren. Zo zie je bij vraag 9 dat er net als bij urbanisatie veel gebruik wordt gemaakt van verwerkingsvragen, maar dat docenten dit nu vaker in een gespreksvorm doen, zodat leerlingen zelf moeten uitleggen.

⁵⁴ CoRe 11.

⁵⁵ CoRe 10.

Conclusie: Resultaten en Analyses

Als je naar de resultaten van de CoRe's kijkt zie je dat het niet zozeer de vakdidactische kennis is die naar boven komt bij dit onderzoek naar deze twee begrippen. Juist de vakoverstijgende visie van de docenten van deze vakken komt naar boven. Er zijn in beide vragenlijsten weinig momenten dat een groep docenten van één specifiek vak zich duidelijk afscheidt van de rest. Hiertegenover staat dat er juist sterke overeenkomsten zitten in het feit hoe docenten naar deze beide begrippen kijken. Voor beide begrippen komt sterk naar voren dat docenten het belangrijk vinden omdat het bijdraagt aan burgerschapsvorming bij de leerlingen. Ook zie je dat voor beide begrippen de actualiteit voor docenten een belangrijke rol speelt. Naast deze overeenkomsten zie je ook als duidelijk verschil dat ongelijkheid voor veel docenten een gevoeliger begrip is om mee te werken dan urbanisatie. Dit kan namelijk erg dichtbij komen voor sommige leerlingen. Deze gevoeligheid geeft het voor een aantal docenten ook de kracht dat het een begrip is dat zich goed leent voor debat en discussie in de klas, wat extra bijdraagt aan de burgerschapsvorming die de docenten belangrijk vinden bij deze begrippen.

Conclusie

Conclusies CoRe's

In eerste instantie was het de bedoeling van dit onderzoek om te kijken in hoeverre er op vakdidactisch niveau sprake was van overlap tussen de vier onderzochte vakken. Dit bleek uit dit onderzoek niet goed vast te stellen. Er zijn wel andere interessante conclusies te trekken uit de data. De belangrijkste hiervan is dat er wel degelijk heel veel overlap zit tussen de vakken, alleen niet zozeer op vakdidactisch gebied, maar op een niveau daarboven. Bij beide vragen over het belang van het onderwerp komt naar voren dat docenten van de vakken een gemeenschappelijke visie hebben op pedagogiek en burgerschapsvorming. Bij vraag 2, *Wat wil jij je leerlingen leren over het begrip?*, Was bij ongelijkheid het geven van handvatten voor hoe de leerlingen naar de wereld kijken de belangrijkste categorie. Bij vraag 3, *waarom is het belangrijk dat leerlingen dit weten?*, waren respectievelijk de grootste categorieën: *geeft inzicht in hun eigen omgeving* en *Draagt bij aan burgerschapsvorming*. Bij beide vragen werden deze antwoorden gegeven door docenten van de verschillende vakken.

Containerbegrippen als urbanisatie en ongelijkheid laten zien dat er sprake is van overlap in pedagogische visie. De vakkendocenten zien voor zichzelf een doel in de leerlingen handvatten te geven voor hoe naar de buitenwereld te kijken en actief bij te dragen aan de burgerschapsvorming van de leerlingen.⁵⁶

Momenten van zichtbare vakken

In de tabellen zie je veel overlap tussen de docenten van de verschillende vakken, toch zijn er een paar momenten dat de losse vakken hun contouren laten zien. Zo zijn het een aantal geschiedenisdocenten die de oorzaken of historische plaatsing bij vraag 2, *wat wil je dat leerlingen leren over urbanisatie?*, noemen. Bij vraag 3, zie je ook dat het een deel van de geschiedenisdocenten is die vooral wil kijken naar de stadsontwikkeling terwijl het maatschappijleerdocenten zijn die de sociologische processen benadrukken. Bij vraag 4, *welke kennis over het onderwerp laat je bewust achterwege voor de leerlingen?*, zie je dat een aantal geschiedenisdocenten historische voorbeelden achterwege laat. Bij vragen over ongelijkheid zijn het juist de economie docenten die zich af en toe onderscheiden. Bij vraag 4 zijn het twee van hen die zich bewust beperken tot hun eigen vak. Ook zijn het twee economie docenten die bij vraag 5, *Wat zijn de problemen die je tegenkomt als je lesgeeft over ongelijkheid?*, tegen vakinhoudelijke problemen aanlopen.

⁵⁶ Curriculum.nu, "Samenvatting Burgerschap" <https://www.curriculum.nu/voorstellen/burgerschap/> (14 mei 2021)

Waar je de losse vakspecifieke perspectieven dan ook naar voren ziet komen gaat het voornamelijk over specifiek vakinhoudelijke kennis en bijna niet over de didactische elementen hiervan. Het lijkt dus zo te zijn dat met deze vragen lijst docenten zich vooral gefocust hebben op of het meta niveau van het onderwerp of juist de hele specifieke details en minder op de vakdidactiek. Hiernaast is het belangrijk om te benadrukken dat ondanks dat er momenten zijn dat een aantal docenten van een los vak zich onderscheiden dit altijd minderheden zijn en het grootste deel van de docenten van dat vak een antwoord heeft gegeven dat behoort tot een van de codes waar veel overlap in zit.

Kijken naar interactie tussen de vakken.

Ondanks dat er op het gebied van pedagogische visie sprake is van overlap tussen de vakken is het ook opvallend hoe weinig de docenten van de vakken bewust rekening zeggen te houden met de andere vakken in hun les. Bij de vragen die bedoeld waren om deze informatie te verkrijgen zie je dat maar een beperkt aantal docenten het noemt. Bij vraag 4 zijn het een drietal docenten die zich bezighouden met de aardrijkskundige elementen van het begrip. Bij dezelfde vraag over ongelijkheid zijn het zoals hier bovengenoemd juist twee economiedocenten die aangeven zich bewust te beperken tot de economische aspecten ervan. Verder zijn er een aantal vragen waar het één enkele keer genoemd wordt. Er is dus heel weinig systematische aandacht voor de overlap in inhoudelijk kennis bij de docenten.

Potentiële vakintegratie

Een van de redenen om dit onderzoek te doen is de aanbeveling voor de clustering van de gammabevoegdheden door de onderwijsraad. Met clustering van de bevoegdheden neemt ook de kans op meer integratie tussen de vakken toe. Dit onderzoek biedt een perspectief op een potentiële manier omdat te doen. In de inleiding heb ik al gesproken over mijn vooronderzoek wat ik gedaan heb bij de stichting Humanasium. Hier heb ik gekeken naar succesvolle vakintegratie in de bestaande methodes voor Mens en Maatschappij. Uit dit onderzoek kwam naar voren dat er drie niveaus van integratie zijn die lijken op de niveaus die worden genoemd in de publicatie *Vakintegratie in de Mens- en Maatschappijvakken; theorie en praktijk* van het Landelijk Expertisecentrum Mens- en Maatschappijvakken (LEMM)⁵⁷. Te weten multidisciplinair, waarin er weinig integratie is maar een onderwerp aan de hand van de losse vakken besproken wordt, interdisciplinair, er wordt één thema, probleem of vraag bestudeerd aan de hand van de verschillende vakken, en transdisciplinair waarin de grenzen tussen de vakken niet meer duidelijk zijn. Deze laatste vorm is zeldzaam in de Nederlandse mens- en maatschappijmethodes. Als er sprake is van vakintegratie is dit vaak op het randje tussen multidisciplinair en interdisciplinair. De uitkomst van dit onderzoek laat zien dat containerbegrippen

⁵⁷ C. van Boxtel et al. *Vakintegratie in de Mens- en maatschappijvakken: theorie en praktijk*. 3.

als urbanisatie en ongelijkheid een gemeenschappelijk doel naar voren brengt bij de losse vakken. Dit kan een goede basis vormen voor interdisciplinaire vakintegratie waarbij er in er geïntegreerde opdrachten of lessen series wordt ontwikkeld.

Discussie

Ondanks dat er interessante resultaten uit dit onderzoek zijn gekomen zijn er nog een aantal vlakken waarop dit onderzoek verbeterd kan worden. In dit stuk zal ik hier kritisch naar kijken. Als allergrootste punt heb ik uiteindelijk een ander soort resultaat gekregen dan ik in eerste instantie voor ogen had. Dit komt waarschijnlijk door het soort begrippen dat ik gekozen heb. Urbanisatie en ongelijkheid zijn dusdanige containerbegrippen dat het voor docenten eerder gebruikt wordt voor vakoverstijgende doelen. Daarmee brengt het weinig de specifieke vakdidactische kennis aan het licht. Dit kan in een vervolgonderzoek worden opgevangen door voor specifiekere begrippen te kiezen en die dan per twee vakken te onderzoeken in kleinere onderzoeken. Hiermee kan er wel gekeken worden naar de vakdidactische overlap in plaats van de vakoverstijgende en kan de originele onderzoeksvraag beantwoord worden.

Doordat pas uit de analyse van de resultaten kwam dat er meer nadruk moest komen op de vakoverstijgende elementen van de vakken, heb ik ook toen pas de keuze gemaakt om extra nadruk te leggen op vakintegratie. Als ik dit eerder had meegenomen had ik nog een extra vraag kunnen toevoegen aan de CoRe die hier specifiek op gericht was. Zoals een vraag welke elementen van het begrip uit een ander vak nuttig kan zijn voor de eigen les.

Ten tweede was dit onderzoek beter tot zijn recht gekomen als ik een betere verdeling had gehad tussen de docenten van de vakken. Ik had nu negen geschiedenisdocenten op 25 respondenten bij de vragen over urbanisatie. Dit kwam door een combinatie van factoren. Zo bestaat zowel mijn netwerk als dat van Hanneke Tuithof, mijn begeleider, vooral uit geschiedenisdocenten. Voor aardrijkskunde had ik wel toegang tot een groot netwerk maar waarschijnlijk was ook een factor dat docenten door de scholensluiting door de coronacrisis niet de tijd hadden om de CoRe's in te vullen, iets wat bijna één uur per CoRe kan duren. Ook speelt mee dat er binnen de gammavakken relatief veel geschiedenisdocenten zijn. Het zou beter geweest zijn als ik voor alle vakken een gelijkwaardige representatie aan docenten had gehad.

Ten derde had ik de vragen alleen maar via een digitale enquête afgenomen. In tegenstelling tot een interview voelde dit onpersoonlijk en in combinatie met de hierboven genoemde scholensluiting kan dit een mogelijke weerslag hebben gehad op de kwaliteit van de antwoorden. Deze waren namelijk in

een deel van de gevallen vrij summier en gaven daarmee erg beperkt antwoord. Ook zal hier de gevraagde tijdsinvestering weer een rol hebben gespeeld.

Voor het coderen moest ik nu de keuze maken om maar één element per antwoord per docent te gebruiken. Anders was er geen overzicht meer van de verhoudingen tussen vakken, dan zou een economiedocent die drie voorbeelden van problemen met het lesgeven over ongelijkheid gaf bij drie codes terug komen terwijl een aardrijkskundedocent die maar één voorbeeld gaf maar één keer terug zou komen. Hierdoor heb ik gekozen voor het eerste element tenzij het eerste element niet aansloot bij een code maar een tweede element wel. Ik had dit kunnen voorkomen door de deelnemers te vragen de elementen in hun antwoorden te wege. Hierdoor had ik een completer beeld van de vakdidactische kennis van de docenten gehad. Ook had ik hierdoor potentieel meer kunnen zeggen over de verschillen in prioriteiten bij de verschillende vakken.

Bij de vragen over specifieke werkvormen kreeg ik nu alleen de namen van verschillende opdrachten, zoals de leefbarometeropdracht. Ik had hier een mogelijkheid voor een bijlage aan moeten toevoegen, dan had ik dieper op deze opdrachten kunnen ingaan en ook eventuele *best practices* kunnen laten zien. Deze zijn momenteel alleen nog maar namen in mijn vragenlijsten in plaats van de volwaardige opdrachten die meer hadden kunnen laten zien over de vakdidactische kennis van de docenten. Bij een aantal docenten die hun email hadden achtergelaten heb ik nog wel gevraagd om uitgewerkte opdrachten maar hier heb uiteindelijk geen reactie meer op gehad.

Voor een vervolgonderzoek zou het ook waardevol kunnen zijn om dit onderzoek te laten doen door iemand met een achtergrond in een ander gammavak dan geschiedenis. Ondanks dat ik naar het onderzoek en de begrippen heb proberen te kijken vanuit meer een onderwijskundig dan een historisch perspectief is het zo dat mijn academische achtergrond een rol heeft gespeeld in mijn onderzoek. Zeker bij de keuze voor urbanisatie als begrip. Dit is een begrip dat mij als historicus sterk aanspreekt en vormt een belangrijk element in het perspectief waarmee ik naar het verleden kijk. Een andere onderzoeker, met een achtergrond bij een van de andere vakgebieden zou een andere perspectief brengen. Een groep van onderzoekers met verschillende achtergronden zou dit probleem nog beter opvangen.

Aanbevelingen

In dit laatste stuk zal ik praktische aanbevelingen doen voor docenten die verder willen werken met integratie tussen de verschillende gammavakken. De voornaamste aanbeveling is de basis waarop de doelen voor integratie worden bedacht. Zoals in het theoretisch kader al beschreven is zijn de doelen een belangrijke succesfactor voor goede vakintegratie. Bij samenwerking wordt er vaak gekeken naar de vakdoelen, zoals het aanleren van specifieke kennis of vaardigheden. Dit is begrijpelijk want dit is waar docenten vaak op worden geëvalueerd.⁵⁸ Toch hebben docenten ook veel vakoverstijgende doelen weg met hun onderwijs. Docenten willen hun leerlingen handvatten geven voor het leven buiten de school en bijdragen aan burgerschapsvorming. Uit mijn onderzoek blijkt dat zeker voor de gammadocenten het zo is dat er sprake is van overlap in de vakoverstijgende doelen die de docenten hebben voor hun leerlingen. Deze doelen komen juist bij het bespreken van grote thema's naar voren en zouden dan ook een goede basis kunnen vormen voor samenwerking tussen de vakken.

Mijn belangrijkste aanbeveling die ik heb voor samenwerking is tweedeling. Gebruik grote thema's als urbanisatie of ongelijkheid om thematisch onderwijs vorm te geven en stel hierin de gezamenlijke vakoverstijgende doelen centraal. Dit betekent ook dat het meten van het succes van de vakintegratie ook afgemeten moet worden aan het behalen van deze vakoverstijgende doelen en niet alleen de vakinhoudelijke.

Deze focus op de gezamenlijke vakoverstijgende doelen van de gammavakken zou ook een goed aanknopingspunt zijn voor overeenstemming over de visie die de docenten hebben op hun vak en de schoolvisie van de schoolleiding. Juist omdat hier in de praktijk nog wel een kloof tussen zit. Een van de andere elementen uit het slangmodel van de SLO is namelijk deze visie, zowel van docenten als de school. Bij de gammavakken lijken de docenten dus een gedeelde visie te hebben, die gericht is op thema's die voor een schoolleiding vaak ook belangrijk zijn zoals burgerschap of de socialisatie functie de klas. Samenwerking tussen vakken op het gebied van deze containerbegrippen is voor een schoolleiding dan ook een goede manier de afstand tussen schoolvisie en het gegeven onderwijs klein te maken en in de praktijk uit te dragen.⁵⁹

⁵⁸Stichting leerplanontwikkeling. 'Handreiking samenwerking MM-vakken' (versie 26 oktober 2020), <https://www.slo.nl/thema/vakspecifieke-thema/mens-maatschappij/handreiking-samenwerking-mm-vakken/doelen/> (28 april 2021).

⁵⁹SLO, 'Handreiking samenwerking MM-vakken' (versie 26 oktober 2020), <https://www.slo.nl/thema/vakspecifieke-thema/mens-maatschappij/handreiking-samenwerking-mm-vakken/doelen/> (28 april 2021).

Als laatste aanbeveling geef ik een aantal thema's naast urbanisatie en ongelijkheid waarvan ik denk dat ze een goede basis kunnen vormen voor de vakintegratie, zowel een aantal grote algemene als een paar die een duidelijkere basis in één van de vakken hebben maar wel dicht raken aan de andere vakken. Deze zouden goed zijn voor om extra verdieping aan te bieden. Dit zou mogelijk interessant zijn voor masterclasses of VWO(+) groepen. In het overzicht hieronder staan eerst de algemene begrippen en daarna het aantal dat in eerste instantie vakspecifiek lijkt met daarbij enkele aanknopingspunten met de andere vakken.

Uit dit onderzoek, het vooronderzoek van mijn stage en gesprekken met docenten bij het landelijk netwerk M&M zijn er voor mij een aantal criteria voor vakoverstijgend onderwijs naar voren gekomen.

1. Vanuit dit onderzoek is dat er bij grote begrippen als urbanisatie en ongelijkheid sprake is van overstijgende doelen die docenten willen bereiken etc.
2. Vanuit het vooronderzoek bij bestaande M&M methodes zie je dat er weinig integratie plaats vindt omdat er heel veel vakinhoudelijk kennis is die docenten willen bespreken en er weinig aandacht is voor de overlap in de visie van de vakken.
3. Als ik docenten spreek over vakintegratie zijn zij ervan bewust dat er overlap is in de vakoverstijgende doelen, maar ze hebben weinig tijd en mogelijkheden om school om hier inhoudelijk invulling aan te geven. Hierdoor komen ze vaak toch weer uit bij alleen maar integratie waarin elk vak zijn eigen vakdoelen meeneemt.

Er is dus een probleem dat er een disbalans is met aan de ene kant ruimte voor samenwerking op basis van vakoverstijgende doelen maar hier weinig inhoud bij geformuleerd is of er is inhoudelijke samenwerking die weinig diepgang kent en vooral de eigen vakdoelen centraal stelt.

Met deze criteria heb ik een aantal thema's gekozen die in deze behoefte kunnen voorzien. De eerste twee zijn net als urbanisatie en ongelijkheid heel brede thema's waarin alle vier de vakken makkelijk hun eigen inhoud kwijt kunnen. De andere drie zijn iets minder voor de hand liggend als thema's voor samenwerking maar bieden wel een goede balans tussen vakoverstijgende doelen, het zijn grote thema's waarin de doelen van de gammavakken goed naar voren kunnen komen. Daarnaast zijn ze inhoudelijk sterk gegrond in één van de vakken en hebben ze mooie uitlopers naar de andere vakken zodat er een ruimte is voor interdisciplinaire vakintegratie. In het overzicht van de thema's hieronder zal ik de inhoudelijke aanknopingspunten belichten. Hopelijk kan dit docenten inspireren voor geïntegreerd gammaonderwijs op basis van zowel vakoverstijgende doelen als inhoudelijk interessante thema's.

1. Globalisering

2. Industrialisering

3. Klimaatverandering (Aardrijkskunde)

- a. Historische elementen: hoe gaan mensen historisch om met veranderende klimaten, bij voorbeeld het middeleeuws klimaatoptimum of de kleine ijstijd. Natuurlijk ook de impact van de industriële revolutie op de huidige klimaatverandering
- b. Economische elementen: wat zijn de kosten van de klimaatverandering, wie betaalt deze, hoe worden deze berekend en wat zijn de economische elementen van huidige oplossingen zoals CO2 emissierechten en handel.
- c. Maatschappijleer elementen: hoe gaan we als maatschappij om met het veranderende klimaat, wie draagt hier binnen de maatschappij verantwoording voor en wat is de rol van de overheid om dit aan te pakken.

4. Imperia (Geschiedenis)

- a. Aardrijkskundige elementen: Imperia kennen grote en diverse rijken en kunnen hierin een goed aanknopingspunt zijn voor het incorporeren van fysieke geografie. Hiernaast worden imperia gekenmerkt door diversiteit in culturen van de inwoners.
- b. Economische elementen: economische relaties in imperia gaan vaak om centrum en periferie waar er duidelijke verschillende elementen van de economische activiteit plaats vinden in een specifiek deel van het rijk. Bijvoorbeeld waar worden grondstoffen gedolven, halffabricaten gemaakt en voor welke consumenten wordt er geproduceerd?
- c. Maatschappijleer elementen: Imperia kennen geen eenduidige staatsinrichting en bieden dus de kans om verschillende van deze te bestuderen. Daarnaast is ook hier net als voor het aardrijkskundige element de inherente multiculturele samenleving van imperia interessant om te bestuderen.

5. (Internationale) Monetaire Systemen (Economie)

- a. Historisch Element: Sinds de opkomst van geld speelt de staat een belangrijke rol in het besturen van de economie. Vooral in de contemporaine geschiedenis zijn hier een aantal belangrijke gebeurtenissen in geweest die van grote invloed zijn

geweest zoals: het afstappen van de goudstandaard, de latere Bretton Woods conferentie en de wissel naar een fiatsysteem.

- b. Aardrijkskundig element: Het IMF en de Wereldbank zijn belangrijke factoren in moderne ontwikkelingshulp en samenwerkingen.
- c. Maatschappijleer element: wat is de rol van semi-overheidsinstanties in de (internationale) samenleving zoals de Europese en Nederlandse centrale banken. Hoe functioneren deze?

Ik hoop dat docenten deze aanbevelingen kunnen gebruiken om mooie vakoverstijgende projecten of lessen op te zetten. Zelf zal ik in mijn eigen lessen gaan kijken hoe ik de vakoverstijgende doelen van de gammavakken kan combineren met interessante vakinhouden voor de leerlingen. Hopelijk op een school waar ik dit in samenwerking kan doen met collega's van aardrijkskunde, economie en maatschappijleer.

Literatuurlijst

Bertram, Adam. (2012). Getting in touch with your PCK: a look into discovering and revealing science teachers' hidden expert knowledge. *Teaching Science*. 58. 18-23.

Boxtel, Carla van, et al. *Vakintegratie in de Mens- en maatschappijvakken: theorie en praktijk*. Onder redactie van Carla van Boxtel. (Amsterdam: Landelijk Expertisecentrum Mens- en Maatschappijvakken en Landelijk Expertisecentrum Economie en Handel, 2009).

College voor Toetsing en Examens, Examenprogramma Aardrijkskunde VWO.

College voor Toetsing en Examens, Examenprogramma Economie VWO.

College voor Toetsing en Examens, Examenprogramma Geschiedenis VWO.

College voor Toetsing en Examens, Examenprogramma Maatschappijleer VWO.

Corbin, J., en Anselm Strauss, (2008). Basics of qualitative research: Techniques and procedures for developing grounded theory (3rd ed.). Sage Publications (Newbury park) 2008

Curriculum.nu. "Samenvatting Mens en maatschappij" <https://www.curriculum.nu/voorstellen/mens-maatschappij/samenvatting-mens-maatschappij/> (14 mei 2021)

Curriculum.nu. "Samenvatting Mens en Natuur" <https://www.curriculum.nu/voorstellen/mens-natuur/samenvatting-mens-natuur/> (14 mei 2021)

Curriculum.nu. "Samenvatting Burgerschap" <https://www.curriculum.nu/voorstellen/burgerschap/> (14 mei 2021)

Evens, M., Jan Elen en Fien Depaep, . Developing pedagogical content knowledge: Lessons learned from intervention studies. *Education Research International*, (2015),1-23.

Hassink, R., 'De gelukkige leraar is geen duizendpoot' (1 december 2020) <https://www.aob.nl/nieuws/de-gelukkige-leraar-is-geen-duizendpoot/> (6 mei 2021)

Heiden T. van der, Stageverslag Humanasium, (2021)

Loughran, John, Amanda Berry en Pamela Mulhall *Understanding and Developing Science Teachers' Pedagogical Content Knowledge*. Sense Publishers (Rotterdam 2006)

Loughran, J., Pamela Mulhall en Amanda Berry, 'In search of pedagogical content knowledge in science. Developing ways of articulating and documenting professional practice', *Journal of Research in Science Teaching* 41 (2004) 4, 370-391.

Kleijn, R. de en Anouschka van Leeuwen, 'Reflections and review on the audit procedure. Guidelines for more transparency', *International Journal of Qualitative Methods* 17 (2018) 1, 1-8.

Magnusson, S., Joseph Krajcik en Hilda Borko, 'Nature, sources, and development of pedagogical content knowledge for science teaching', in: J. Gess-Newsome en N.G. Lederman (eds.), *Examining pedagogical content knowledge: the construct and its implications for science education* (Dordrecht 1999) 95-132.

Onderwijsraad, *Ruim baan voor leraren*. (Den Haag 2018)

Shulman, Lee S., 'Those who understand: Knowledge Growth in Teaching, *Educational Researcher* 15 (1986) 2, 4-14.

Stichting leerplanontwikkeling. 'Doelen' (versie 26 oktober 2020), <https://www.slo.nl/thema/vakspecifieke-thema/mens-maatschappij/handreiking-samenwerking-mm-vakken/doelen/> (28 april 2021).

Stichting leerplanontwikkeling. 'Handreiking samenwerking MM-vakken' (versie 26 oktober 2020), <https://www.slo.nl/thema/vakspecifieke-thema/mens-maatschappij/handreiking-samenwerking-mm-vakken/doelen/> (28 april 2021).

Stichting leerplanontwikkeling. 'Schoolvisie' (versie 26 oktober 2020), <https://www.slo.nl/thema/vakspecifieke-thema/mens-maatschappij/handreiking-samenwerking-mm-vakken/schoolvisie/> (28 april 2021).

Tuithof, Hanneke, *The characteristics of Dutch experienced history teachers' PCK in the context of a curriculum innovation* (Amsterdam 2007).

Tuithof (red.), Hanneke, *Wat werkt als je samenwerkt? Voorbeelden van samenwerking tussen gammavakken* (Enschede 2018).

Wilschut, Arie en Monique Pijls, *Effecten van vakkenintegratie: een literatuurstudie*, Kenniscentrum Onderwijs en Opvoeding, Hogeschool van Amsterdam (2018).

Bijlage A: De CoRe vragenlijst

Vragenlijst voor de masterscriptie gammadidactiek Tim van der Heiden

Welk vak geeft u:

Hoeveel jaar geef u al les:

De volgende serie vragen gaat over het begrip Urbanisatie

1. Hoe definieer jij het begrip urbanisatie voor je leerlingen?
2. Wat wil jij je leerlingen leren over Urbanisatie?
3. Waarom is het belangrijk dat leerlingen dit weten?
4. Welke informatie weet jij over het onderwerp dat je nu bewust achterwegen laat met oog op de leerlingen en de vakdoelen?
5. Wat zijn de problemen die je tegenkomt als je lesgeeft over Urbanisatie?
6. Hoe houd je rekening met wat je weet over je leerlingen en hun manier van leren (denk aan voorkennis, manieren van leren)?
7. Wat kan jouw keuzes nog meer beïnvloeden als je over urbanisatie lesgeeft?
8. Welke docentactiviteiten/leerling-activiteiten/werkvormen gebruik je als je hierover lesgeeft en waarom?
9. Op welke manier stel je vast of leerlingen het begrepen hebben of niet?
10. Welke opdracht of werkvorm voor urbanisatie zou je zeker gebruiken om je leerlingen voor te bereiden op het eindexamen? En waarom?

De volgende serie vragen gaat over het begrip Ongelijkheid:

1. Hoe definieer jij het begrip ongelijkheid voor je leerlingen
2. Wat wil jij je leerlingen leren over ongelijkheid?
3. Waarom is het belangrijk dat leerlingen dit weten?
4. Welke informatie weet jij over het onderwerp dat je nu bewust achterwegen laat met oog op de leerlingen en de vakdoelen?
5. Wat zijn de problemen die je tegenkomt als je lesgeeft over ongelijkheid?
6. Hoe houd je rekening met wat je weet over je leerlingen en hun manier van leren (denk aan voorkennis, manieren van leren)?
7. Wat kan jouw keuzes nog meer beïnvloeden als je over ongelijkheid lesgeeft?
8. Welke docentactiviteiten/leerling-activiteiten/werkvormen gebruik je als je hierover lesgeeft en waarom?
9. Op welke manier stel je vast of leerlingen het begrepen hebben of niet?
10. Welke opdracht of werkvorm voor ongelijkheid zou je zeker gebruiken om je leerlingen voor te bereiden op het eindexamen? En waarom?

Bijlage B: Ingevulde CoRe's

CoRe 1

Welk vak geef jij: Geschiedenis

Hoeveel jaar geef jij al les: 2 Jaar

De volgende serie vragen gaat over het begrip Urbanisatie:

1. Hoe definieer jij het begrip urbanisatie voor je leerlingen?
De trek van platteland naar stad.
2. Wat wil jij je leerlingen leren over Urbanisatie?
Waarom mensen van platteland naar stad trekken (oorzaken)
3. Waarom is het belangrijk dat leerlingen dit weten?
Om te begrijpen hoe steden groeien en ontwikkelen.
4. Welke informatie weet jij over het onderwerp dat je nu bewust achterwegen laat met oog op de leerlingen en de vakdoelen?
Beetje onduidelijke vraag. Ik denk dat het heel erg ligt aan de jaarlaag en waarom je het over urbanisatie hebt... Kan daar weinig concreets over zeggen. Wellicht het noemen van push en pull factoren?
5. Wat zijn de problemen die je tegenkomt als je lesgeeft over Urbanisatie?
Geen problemen, hoef ik bij geschiedenis niet diep op in zoals bij ak met push en pull factoren.
6. Hoe houd je rekening met wat je weet over je leerlingen en hun manier van leren (denk aan voorkennis, manieren van leren)?
Daar houd je in alles rekening mee. Voorkennis testen aan de start van een les (kan door een gesprek, of het maken van een woordweb, denken-delen-uitwisselen), maar ook opbouw van een project/werkvorm is erop gebaseerd.
7. Wat kan jouw keuzes nog meer beïnvloeden als je over urbanisatie lesgeeft?
Tijd die je ervoor hebt.
8. Welke docentactiviteiten/leerling-activiteiten/werkvormen gebruik je als je hierover lesgeeft en waarom?
Meestal onderwijs-leergesprek
9. Op welke manier stel je vast of leerlingen het begrepen hebben of niet?
Verwerkingsopdracht, ddu, toetsen.... Van alles.
10. Welke opdracht of werkvorm voor urbanisatie zou je zeker gebruiken om je leerlingen voor te bereiden op het eindexamen? En waarom?

NVT

CoRe 2

Welk vak geef jij: Geschiedenis en Mens en Maatschappij

Hoeveel jaar geef jij al les: 20 jaar

De volgende serie vragen gaat over het begrip Urbanisatie:

1. Hoe definieer jij het begrip urbanisatie voor je leerlingen?
Verstedelijking
2. Wat wil jij je leerlingen leren over Urbanisatie?
Wanneer het waarom plaats vond/ vindt
3. Waarom is het belangrijk dat leerlingen dit weten?
Inzicht krijgen in vormen van verstedelijking door de tijd heen
4. Welke informatie weet jij over het onderwerp dat je nu bewust achterwegen laat met oog op de leerlingen en de vakdoelen?
Urbanisatie is niet continue: het komt en gaat
5. Wat zijn de problemen die je tegenkomt als je lesgeeft over Urbanisatie?

6. Hoe houd je rekening met wat je weet over je leerlingen en hun manier van leren (denk aan voorkennis, manieren van leren)?
Activeren voorkennis en aanspreken belevingswreled
7. Wat kan jouw keuzes nog meer beïnvloeden als je over urbanisatie lesgeeft?
De plek waar ik de les verzorg (locatie)
8. Welke docentactiviteiten/leerling-activiteiten/werkvormen gebruik je als je hierover lesgeeft en waarom?
Alleen tekst en uitleg
9. Op welke manier stel je vast of leerlingen het begrepen hebben of niet?
Controlevragen, stellingen, afbeeldingen bespreken, e.d.
10. Welke opdracht of werkvorm voor urbanisatie zou je zeker gebruiken om je leerlingen voor te bereiden op het eindexamen? En waarom?
Niet bekend met een gouden les rondom urbanisatie

CoRe 2

De volgende serie vragen gaat over het begrip Ongelijkheid:

1. Hoe definieer jij het begrip ongelijkheid voor je leerlingen
Discrepancie arm en rijk
2. Wat wil jij je leerlingen leren over ongelijkheid?
Dat het er altijd per definitie was, is en zal zijn/ dat er pogingen zijn gedaan om het te bestrijden/ oorzaken en gevolgen/...
3. Waarom is het belangrijk dat leerlingen dit weten?
Zit in de belevingswereld/ oordeelsvorming/ politieke keuzes
4. Welke informatie weet jij over het onderwerp dat je nu bewust achterwegen laat met oog op de leerlingen en de vakdoelen?
Doe ik niet (hoogstens comprimeer ik mijn kennis tot de lestijd)
5. Wat zijn de problemen die je tegenkomt als je lesgeeft over ongelijkheid?
Vooringenomenheid
6. Hoe houd je rekening met wat je weet over je leerlingen en hun manier van leren (denk aan voorkennis, manieren van leren)?
Dit is een te 'menselijk' onderwerp daarvoor, niet nodig
7. Wat kan jouw keuzes nog meer beïnvloeden als je over ongelijkheid lesgeeft?
Locatie: welke wijk geef ik de les en aan welke doelgroep
8. Welke docentactiviteiten/leerling-activiteiten/werkvormen gebruik je als je hierover lesgeeft en waarom?
Columbian Exchange tot 3e wereld tot 'achterstandswijken'.
9. Op welke manier stel je vast of leerlingen het begrepen hebben of niet?
Zie vorige antwoord, aangevuld met een onderzoek
10. Welke opdracht of werkvorm voor ongelijkheid zou je zeker gebruiken om je leerlingen voor te bereiden op het eindexamen? En waarom?
Onderzoek, opstel.

CoRe 3

Welk vak geef jij: 12 jaar

Hoeveel jaar geef jij al les: Geschiedenis

De volgende serie vragen gaat over het begrip Urbanisatie:

1. Hoe definieer jij het begrip urbanisatie voor je leerlingen?
Verstedelijking
2. Wat wil jij je leerlingen leren over Urbanisatie?
De groei van steden na de industriële revolutie. Stad als plaats voor voorzieningen. Suburbanisatie als reactie. Soorten wijken. Sociaal-economische positie bevolking. Bouwperiodes.
3. Waarom is het belangrijk dat leerlingen dit weten?
Om te begrijpen waarom de stad is zoals ie is.
4. Welke informatie weet jij over het onderwerp dat je nu bewust achterwegen laat met oog op de leerlingen en de vakdoelen?
De middeleeuwse stad. Slopen stadswallen. Smerigheid en sociale kwestie. VINEX.
5. Wat zijn de problemen die je tegenkomt als je lesgeeft over Urbanisatie?
Geen
6. Hoe houd je rekening met wat je weet over je leerlingen en hun manier van leren (denk aan voorkennis, manieren van leren)?
Om hen heen laten kijken. waar woon je. Wat is dat voor plek. Terugkijken naar eerdere thema's.
7. Wat kan jouw keuzes nog meer beïnvloeden als je over urbanisatie lesgeeft?
Leeg
8. Welke docentactiviteiten/leerling-activiteiten/werkvormen gebruik je als je hierover lesgeeft en waarom?
Onderwijsleergesprek. Groepsopdracht stad ontwerpen.
9. Op welke manier stel je vast of leerlingen het begrepen hebben of niet?
Check tijdens instructie en werktijd, terugvragen. Groepsopdracht. Toets.
10. Welke opdracht of werkvorm voor urbanisatie zou je zeker gebruiken om je leerlingen voor te bereiden op het eindexamen? En waarom?
Leeg

CoRe 4

Welk vak geef jij: Economie en Bedrijfseconomie

Hoeveel jaar geef jij al les: 17 jaar

De volgende serie vragen gaat over het begrip Urbanisatie:

1. Hoe definieer jij het begrip urbanisatie voor je leerlingen?
Als economie-docent gebruik ik het begrip eigenlijk niet maar als ik het zou moeten definiëren voor mijn leerlingen zou ik aangeven dat het gaat over dat mensen van het platteland in grote hoeveelheden naar steden trekken/zijn getrokken.
2. Wat wil jij je leerlingen leren over Urbanisatie?
Voor economie is dit begrip niet erg van belang maar in het kader van M&M zou het fijn zijn dat leerlingen begrijpen dat urbanisatie leidt tot schaalvergroting en dat dit positieve en negatieve effecten heeft voor de bevolking/maatschappij/milieu.
3. Waarom is het belangrijk dat leerlingen dit weten?
Een brede kijk op de wereld hebben.
4. Welke informatie weet jij over het onderwerp dat je nu bewust achterwegen laat met oog op de leerlingen en de vakdoelen?
Ik gebruik het begrip niet tijdens mijn lessen economie en bedrijfseconomie.
5. Wat zijn de problemen die je tegenkomt als je lesgeeft over Urbanisatie?
NVT
6. Hoe houd je rekening met wat je weet over je leerlingen en hun manier van leren (denk aan voorkennis, manieren van leren)?
NVT
7. Wat kan jouw keuzes nog meer beïnvloeden als je over urbanisatie lesgeeft?
NVT
8. Welke docentactiviteiten/leerling-activiteiten/werkvormen gebruik je als je hierover lesgeeft en waarom?
NVT
9. Op welke manier stel je vast of leerlingen het begrepen hebben of niet?
NVT
10. Welke opdracht of werkvorm voor urbanisatie zou je zeker gebruiken om je leerlingen voor te bereiden op het eindexamen? En waarom?
NVT

CoRe 4

De volgende serie vragen gaat over het begrip Ongelijkheid:

1. Hoe definieer jij het begrip ongelijkheid voor je leerlingen?
Ik bespreek ongelijkheid voornamelijk aan de hand van inkomens- en vermogensongelijkheid. Daarbij geef ik aan dat er verschil zit in beloningen en er een kloof bestaat tussen arm en rijk. Dat heeft enerzijds nadelen maar kan ook een drijfveer zijn voor mensen.
2. Wat wil jij je leerlingen leren over ongelijkheid?
Hoe we de ongelijkheden in inkomen en vermogen kunnen aanpakken en of dit ook de juiste effecten heeft.
3. Waarom is het belangrijk dat leerlingen dit weten?
Leerlingen komen in hun huidige leefomgeving maar ook in de toekomst in aanraking met de ongelijkheid in inkomen en vermogen. Is een stukje burgerschap.
4. Welke informatie weet jij over het onderwerp dat je nu bewust achterwegen laat met oog op de leerlingen en de vakdoelen?
Niets
5. Wat zijn de problemen die je tegenkomt als je lesgeeft over ongelijkheid?
Leerlingen vinden het lastig om ongelijkheid te becijferen. Denk aan de Gini-coëfficiënt, de Lorenzcurve en hoe maatregelen om ongelijkheid te bestrijden kunnen vertalen naar de Lorenzcurve en de verandering van de Gini.
6. Hoe houd je rekening met wat je weet over je leerlingen en hun manier van leren (denk aan voorkennis, manieren van leren)?
Ja, Lorenzcurve wordt ook behandeld bij Aardrijkskunde en daar refereer ik naar. Hiermee kan ik de voorkennis bij sommige leerlingen activeren.
7. Wat kan jouw keuzes nog meer beïnvloeden als je over ongelijkheid lesgeeft?
Wetenschappelijk onderzoek over het effect op de welvaart als ongelijkheid wordt bestreden.
8. Welke docentactiviteiten/leerling-activiteiten/werkvormen gebruik je als je hierover lesgeeft en waarom?
Het onderwerp begin ik met een experiment waarbij leerlingen stellingen krijgen voor gelegd en leerlingen aan de hand van het verkrijgen van overdrachtsinkomen, salaris en belastingen een ongelijkheid kunnen aanpakken.
9. Op welke manier stel je vast of leerlingen het begrepen hebben of niet?
Door leerlingen oefeningen over ongelijkheid te laten maken en door klassengesprekken te voeren.
10. Welke opdracht of werkvorm voor ongelijkheid zou je zeker gebruiken om je leerlingen voor te bereiden op het eindexamen? En waarom?
Lorenzcurves tekenen en gini-coëfficiënt berekenen.

CoRe 5

Welk vak geef jij: Geschiedenis

Hoeveel jaar geef jij al les: 23 jaar

De volgende serie vragen gaat over het begrip Urbanisatie:

1. Hoe definieer jij het begrip urbanisatie voor je leerlingen?
Leven met grote groepen mensen in een stad en dat als basis voor de organisatie van de samenleving
2. Wat wil jij je leerlingen leren over Urbanisatie?
De sociale psychologische en economische consequenties die dat voor hen heeft
3. Waarom is het belangrijk dat leerlingen dit weten?
Omdat ze daarmee inzicht verkrijgen in hun eigen leven en de historische aspecten daarvan
4. Welke informatie weet jij over het onderwerp dat je nu bewust achterwegen laat met oog op de leerlingen en de vakdoelen?
Veel, maar ik laat niets bewust weg over dit onderwerp
5. Wat zijn de problemen die je tegenkomt als je lesgeeft over Urbanisatie?
Manier waarop het onderwerp in de geschiedenisboeken behandeld wordt. Te beperkt met te weinig dwarsverbanden
6. Hoe houd je rekening met wat je weet over je leerlingen en hun manier van leren (denk aan voorkennis, manieren van leren)?
Ik probeer die voorkennis te activeren en in de les te integreren
7. Wat kan jouw keuzes nog meer beïnvloeden als je over urbanisatie lesgeeft?
Actualiteit.
8. Welke docentactiviteiten/leerling-activiteiten/werkvormen gebruik je als je hierover lesgeeft en waarom?
Onderwijs leergesprek omdat je zo leerlingen op hun eigen situatie kan laten reflecteren.
Produceren van essays, kaarten, vergelijkend onderzoek, omdat dit helpt bij het verwerken van stof
9. Op welke manier stel je vast of leerlingen het begrepen hebben of niet?
Vragen stellen, gemaakte opdrachten nakijken, resultaten op toets
10. Welke opdracht of werkvorm voor urbanisatie zou je zeker gebruiken om je leerlingen voor te bereiden op het eindexamen? En waarom?
Zelf onderzoek doen in eigen stad, activeert kennis en vergroot motivatie

CoRe 5

De volgende serie vragen gaat over het begrip Ongelijkheid:

1. Hoe definieer jij het begrip ongelijkheid voor je leerlingen
Niet dezelfde rechten/ opties/ mogelijkheden hebben voor mensen in verder gelijke omstandigheden
2. Wat wil jij je leerlingen leren over ongelijkheid?
Dat het iets is dat ze niet moeten accepteren en altijd op de loer ligt als gevaar
3. Waarom is het belangrijk dat leerlingen dit weten?
Bescherming van hun eigen positie
4. Welke informatie weet jij over het onderwerp dat je nu bewust achterwegen laat met oog op de leerlingen en de vakdoelen?
Veel en ik laat niets achterwege
5. Wat zijn de problemen die je tegenkomt als je lesgeeft over ongelijkheid?
Dat leerlingen in hun eigen situatie ongelijkheid herkennen en daar dan niets aan kunnen veranderen
6. Hoe houd je rekening met wat je weet over je leerlingen en hun manier van leren (denk aan voorkennis, manieren van leren)?
For de kennis zo te integreren in de les dat de situatie respectvol naar wel realistisch blijft
7. Wat kan jouw keuzes nog meer beïnvloeden als je over ongelijkheid lesgeeft?
Actualiteit
8. Welke docentactiviteiten/leerling-activiteiten/werkvormen gebruik je als je hierover lesgeeft en waarom?
Easy schrijven en reflecteren op eigen positie. Dat maakt het persoonlijk
9. Op welke manier stel je vast of leerlingen het begrepen hebben of niet?
Vragen stellen, laten uitleggen, resultaten van gemaakte opdrachten
10. Welke opdracht of werkvorm voor ongelijkheid zou je zeker gebruiken om je leerlingen voor te bereiden op het eindexamen? En waarom?
Essay schrijven persoonlijke aandacht en reflectie met daarnaast nuttige vaardigheden

CoRe 6

Welk vak geef jij: Geschiedenis, Maatschappijleer

Hoeveel jaar geef jij al les: 9 jaar

De volgende serie vragen gaat over het begrip Urbanisatie:

1. Hoe definieer jij het begrip urbanisatie voor je leerlingen?
Verstedelijking, steden groeien door bevolkingsgroei en bouw nieuwe wijken of samenklontering
2. Wat wil jij je leerlingen leren over Urbanisatie?
Typisch verschijnsel voor Industrialisatie,
3. Waarom is het belangrijk dat leerlingen dit weten?
Verklaart bijvoorbeeld waarom Nederland een hoge verstedelijking heeft, maar ook hoe een stad opgebouwd is (centrum, arbeiderswijken, 'betere' wijken.
4. Welke informatie weet jij over het onderwerp dat je nu bewust achterwegen laat met oog op de leerlingen en de vakdoelen?
Het aardrijkskundige elementen (agglomeratie, bv.)
5. Wat zijn de problemen die je tegenkomt als je lesgeeft over Urbanisatie?
Dat leerlingen niet begrijpen wat voor een transformatie een stad ondergaat en welke invloed dat heeft op de samenstelling van een samenleving.
6. Hoe houd je rekening met wat je weet over je leerlingen en hun manier van leren (denk aan voorkennis, manieren van leren)?
Voorbeelden noemen, aansluiten op ak.
7. Wat kan jouw keuzes nog meer beïnvloeden als je over urbanisatie lesgeeft?
Leeftijd van de leerlingen. Welke begrippen gebruik ik in de derde klas verschilt heel erg van de vijfde klas.
8. Welke docentactiviteiten/leerling-activiteiten/werkvormen gebruik je als je hierover lesgeeft en waarom?
Activerende opdrachten over de Industriële samenleving, dat lijkt meer op het arbeidersbestaan/ verpaupering/ slechte leef- en werkomstandigheden in arbeiderswijken.
9. Op welke manier stel je vast of leerlingen het begrepen hebben of niet?
Vraag/antwoord-gesprek, toetsing.
10. Welke opdracht of werkvorm voor urbanisatie zou je zeker gebruiken om je leerlingen voor te bereiden op het eindexamen? En waarom?
Een opdracht met bronnen, zodat leerlingen voor zich zien.

CoRe 6

De volgende serie vragen gaat over het begrip Ongelijkheid:

1. Hoe definieer jij het begrip ongelijkheid voor je leerlingen
Verskil in inkomsten, huidskleur, opleiding, geld, kennis.
2. Wat wil jij je leerlingen leren over ongelijkheid?
Dat rijkdom en welvaart niet vanzelfsprekend zijn (ik geef les in een rijk hockeydorp) en dat hun wiegjes ook ergens anders hadden kunnen staan. Dat arme mensen niet door onwil in die situatie zijn beland.
3. Waarom is het belangrijk dat leerlingen dit weten?
Een andere bril opzetten, bewust worden van verschillen binnen de samenleving, burgerschap.
4. Welke informatie weet jij over het onderwerp dat je nu bewust achterwegen laat met oog op de leerlingen en de vakdoelen?
Geen. Ik bespreek alles over ongelijkheid.
5. Wat zijn de problemen die je tegenkomt als je lesgeeft over ongelijkheid?
Dat je heel abstract moet blijven. Je kunt geen voorbeelden uit je directe omgeving gebruiken. Ik kan natuurlijk wel zeggen dat er veel minder leerlingen met een Arabische naam op het gymnasium zitten.
6. Hoe houd je rekening met wat je weet over je leerlingen en hun manier van leren (denk aan voorkennis, manieren van leren)?
Ik probeer voorbeelden uit hun belevingswereld te benoemen of hen voorbeelden laten benoemen.
7. Wat kan jouw keuzes nog meer beïnvloeden als je over ongelijkheid lesgeeft?
Ik probeer voorbeelden uit hun belevingswereld te benoemen of hen voorbeelden laten benoemen.
8. Welke docentactiviteiten/leerling-activiteiten/werkvormen gebruik je als je hierover lesgeeft en waarom?
De film "A class divided" laat goed zien hoe lieve onschuldige kinderen onverwacht discriminerend en racistisch zijn kunnen. En dat geldt dus ook voor mijn leerlingen in de klas, die aangeven dit nooit te zullen doen.
9. Op welke manier stel je vast of leerlingen het begrepen hebben of niet?
Door in gesprek te gaan. Maakt geschiedenis relevant en maatschappijleer interessant.
10. Welke opdracht of werkvorm voor ongelijkheid zou je zeker gebruiken om je leerlingen voor te bereiden op het eindexamen? En waarom?
Docu 'a class divided', een profielwerkstuk laten schrijven.

CoRe 7

Welk vak geef jij: Economie

Hoeveel jaar geef jij al les: 14 Jaar

De volgende serie vragen gaat over het begrip Urbanisatie:

1. Hoe definieer jij het begrip urbanisatie voor je leerlingen?
Verstedelijking, de trek naar de stad
2. Wat wil jij je leerlingen leren over Urbanisatie?
Verandering van productiestructuur, met nieuwe machtsverhoudingen. Eerst tussen landbezitter en arbeider, nu tussen kapitalist en arbeider.
3. Waarom is het belangrijk dat leerlingen dit weten?
Ze kunnen belangentegenstellingen beter herkennen.
4. Welke informatie weet jij over het onderwerp dat je nu bewust achterwegen laat met oog op de leerlingen en de vakdoelen?
Ik zou veel kunnen uitwijden over bijv. Charles Dickens verbeelding van urbanisatie in realistische romans, dat doe ik niet.
5. Wat zijn de problemen die je tegenkomt als je lesgeeft over Urbanisatie?
Het is geen groot onderwerp bij economie: leerlingen hebben er wel een beeld bij.
6. Hoe houd je rekening met wat je weet over je leerlingen en hun manier van leren (denk aan voorkennis, manieren van leren)?
Leerlingen kennen het fenomeen, maar zien het niet altijd als een machtsverhaal. Dat probeer ik te verhelderen.
7. Wat kan jouw keuzes nog meer beïnvloeden als je over urbanisatie lesgeeft?
Wat er al bij andere vakken voorbij is gekomen.
8. Welke docentactiviteiten/leerling-activiteiten/werkvormen gebruik je als je hierover lesgeeft en waarom?
Hoorcollege: het is onderdeel bij een algemeen college over meenten/inclusief eigendom / pauperisme
9. Op welke manier stel je vast of leerlingen het begrepen hebben of niet?
Verwerkingsvragen
10. Welke opdracht of werkvorm voor urbanisatie zou je zeker gebruiken om je leerlingen voor te bereiden op het eindexamen? En waarom?
Ik werk op een lerarenopleiding

CoRe 7

De volgende serie vragen gaat over het begrip Ongelijkheid:

1. Hoe definieer jij het begrip ongelijkheid voor je leerlingen
Verschillen tussen mensen of groepen mensen.
2. Wat wil jij je leerlingen leren over ongelijkheid?
Oorzaken en gevolgen van ongelijkheid, manieren om er iets aan te doen en daar de voor en nadelen van.
3. Waarom is het belangrijk dat leerlingen dit weten?
Zowel in vakdoelen als maatschappelijk een belangrijk thema
4. Welke informatie weet jij over het onderwerp dat je nu bewust achterwegen laat met oog op de leerlingen en de vakdoelen?
Piketty heeft veel detaillistisch onderzoek over vermogensongelijkheid in Europa gedaan, bijv. hoe je dat precies kan meten laat ik rusten.
5. Wat zijn de problemen die je tegenkomt als je lesgeeft over ongelijkheid?
Dat het een containerbegrip is: ongelijkheid waarin of waarvan?
6. Hoe houd je rekening met wat je weet over je leerlingen en hun manier van leren (denk aan voorkennis, manieren van leren)?
Kijken welk deel van het containerbegrip bij hen leeft
7. Wat kan jouw keuzes nog meer beïnvloeden als je over ongelijkheid lesgeeft?
Wat er al bij andere vakken is geweest.
8. Welke docentactiviteiten/leerling-activiteiten/werkvormen gebruik je als je hierover lesgeeft en waarom?
Hoorcollege
9. Op welke manier stel je vast of leerlingen het begrepen hebben of niet?
Studievragen
10. Welke opdracht of werkvorm voor ongelijkheid zou je zeker gebruiken om je leerlingen voor te bereiden op het eindexamen? En waarom?
ik werk op de lerarenopleiding

CoRe 8

Welk vak geef jij: Maatschappijleer

Hoeveel jaar geef jij al les: 17 jaar

De volgende serie vragen gaat over het begrip Urbanisatie:

1. Hoe definieer jij het begrip urbanisatie voor je leerlingen?
Dit komt eigenlijk in mijn vakken niet terug, maar ik zou het definiëren als het proces van verstedelijking, waarbij er steeds meer burgers, bedrijven en zich vestigen in een stad
2. Wat wil jij je leerlingen leren over Urbanisatie?
Als ik hierover les zou geven dan zou ik willen dat studenten kennis hebben van cijfermatige/demografische feiten, maar ook van de processen die hierbij horen: gentrificatie, ongelijkheid, armoede, rol van etnische verschillen, polarisatie, sociale cohesie etc. Dus vanuit een meer sociologisch en antropologisch perspectief.
3. Waarom is het belangrijk dat leerlingen dit weten?
Omdat dit onderdeel is van de kennisbasis maatschappijleer, eindtermen maatschappijleer en burgerschap (en mens en maatschappij), maar ook omdat dit een belangrijk thema is vanuit sociologie en antropologie.
4. Welke informatie weet jij over het onderwerp dat je nu bewust achterwegen laat met oog op de leerlingen en de vakdoelen?
Ik geef hier dus geen les over, dus lastig te beantwoorden. Ik houd me wel bezig met superdiversiteit in de grote stad en over kansenongelijkheid in het algemeen (en specifiek gericht op grote steden in het bijzonder Rotterdam).
5. Wat zijn de problemen die je tegenkomt als je lesgeeft over Urbanisatie?
Zie vraag 4. Ik zou wel graag meer tijd hebben voor dit onderwerp (maar dat geldt voor meer onderwerpen).
6. Hoe houd je rekening met wat je weet over je leerlingen en hun manier van leren (denk aan voorkennis, manieren van leren)?
Jazeker. Activeren voorkennis is belangrijk en daarnaast hebben ze als het goed is hier al mee te maken gehad in eerdere cursussen. Dat halen we op dmv onderwijsleergesprek en tegenwoordig gebruiken we hier ook digitale middelen voor.
7. Wat kan jouw keuzes nog meer beïnvloeden als je over urbanisatie lesgeeft?
Vooral de leerdoelen, maar daarnaast ook de actualiteit.
8. Welke docentactiviteiten/leerling-activiteiten/werkvormen gebruik je als je hierover lesgeeft en waarom?
Buiten corona: hoorcollege, onderwijsleergesprek, verwerkingsopdracht, kijkopdracht, klassengesprek. Nu moeten we het nog gaan aanpassen op een digitale manier van lesgeven, maar zoveel mogelijk zoals beschreven.
9. Op welke manier stel je vast of leerlingen het begrepen hebben of niet?
Opdracht waarin de leerdoelen worden getoetst en afsluiting van gehele vak met mondeling.

10. Welke opdracht of werkvorm voor urbanisatie zou je zeker gebruiken om je leerlingen voor te bereiden op het eindexamen? En waarom?

Zelfde als vraag 8: Buiten corona: hoorcollege, onderwijsleergesprek, verwerkingsopdracht, kijkopdracht, klassengesprek. Nu moeten we het nog gaan aanpassen op een digitale manier van lesgeven, maar zoveel mogelijk zoals beschreven.

CoRe 8

De volgende serie vragen gaat over het begrip Ongelijkheid:

1. Hoe definieer jij het begrip ongelijkheid voor je leerlingen
Het gaat dan om sociale ongelijkheid: Verschillen tussen onderling afhankelijke mensen in macht en status en daarmee verbonden sociale privileges of beloningen.
2. Wat wil jij je leerlingen leren over ongelijkheid?
Betekenis van sociale ongelijkheid, vooral in relatie tot kansen in het onderwijs en op de arbeidsmarkt. Steeds met veel voorbeelden en gegevens uit onderzoek. Rol van socialisatie, rol van overheid, politieke visies, vergelijkend perspectief.
3. Waarom is het belangrijk dat leerlingen dit weten?
Staat in de kennisbasis van de lero. Daarnaast ook onderdeel van examenprogramma vmbo en mbo.
4. Welke informatie weet jij over het onderwerp dat je nu bewust achterwegen laat met oog op de leerlingen en de vakdoelen?
Niet te veel wetenschappelijke theorieën en denkers.
5. Wat zijn de problemen die je tegenkomt als je lesgeeft over ongelijkheid?
Het probleem dat niet iedereen inzicht heeft in de rol van de sociaaleconomische positie (van het gezin bijvoorbeeld) bij het ontstaan van sociale ongelijkheid. Idee dat er sprake is van een meritocratisch systeem waarin iedereen die het maar wil het ook kan. Dit is geen onoplosbaar probleem, en eerlijk gezegd ook leuk: er ontstaan mooie gesprekken en inzichten.
6. Hoe houd je rekening met wat je weet over je leerlingen en hun manier van leren (denk aan voorkennis, manieren van leren)?
Activeren voorkennis, opbouw in het curriculum is hier ook naar (jaar 1 sociologie en in jaar 2 het vak waar ik bij betrokken ben). Er zit ook wel differentiatie in de manier waarop we toetsen.
7. Wat kan jouw keuzes nog meer beïnvloeden als je over ongelijkheid lesgeeft?
Actualiteit is hierbij heel belangrijk, tevens de eigen ervaringen van studenten, met name in het onderwijs (bijvoorbeeld advies PO).
8. Welke docentactiviteiten/leerling-activiteiten/werkvormen gebruik je als je hierover lesgeeft en waarom?
Klassengesprek, hoorcollege, tijdlijn maken van eigen onderwijsloopbaan en de cruciale personen en gebeurtenissen die betrekken hadden op succes/obstakels, onderwijsleergesprek, opdracht. Vergeet vast nog dingen: zoals de maatschappelijke ladderopdracht (zie 10)
9. Op welke manier stel je vast of leerlingen het begrepen hebben of niet?
In onderwijsleergesprek, door middel van opdrachten. Ga dit jaar wellicht ook experimenteren met digitale formatieve toetsing tussendoor

10. Welke opdracht of werkvorm voor ongelijkheid zou je zeker gebruiken om je leerlingen voor te bereiden op het eindexamen? En waarom?

Geen eindexamen. Maar die tijdlijn is inzichtelijk. Net als de maatschappelijke ladder opdracht - in de klas of op de gang met verschillende rollen per leerling en dan stellingen noemen. Zo klimmen sommige studenten naar een hoge positie en sommige blijven staan. Zo maak je het proces van kansenongelijkheid inzichtelijk.

CoRe 9

Welk vak geef jij: Maatschappijleer en Maatschappijwetenschappen

Hoeveel jaar geef jij al les: 18 jaar

De volgende serie vragen gaat over het begrip Urbanisatie:

1. Hoe definieer jij het begrip urbanisatie voor je leerlingen?
Verstedelijking (hoewel geen vakbegrip bij zowel maatschappijleer als maatschappijwetenschappen)
2. Wat wil jij je leerlingen leren over Urbanisatie?
Processen die eronder liggen, oorzaak en gevolg
3. Waarom is het belangrijk dat leerlingen dit weten?
Begrip van dynamiek en processen in samenleving
4. Welke informatie weet jij over het onderwerp dat je nu bewust achterwegen laat met oog op de leerlingen en de vakdoelen?
--
5. Wat zijn de problemen die je tegenkomt als je lesgeeft over Urbanisatie?

6. Hoe houd je rekening met wat je weet over je leerlingen en hun manier van leren (denk aan voorkennis, manieren van leren)?
Scaffolding, gedifferentieerde feedback en differentiatie
7. Wat kan jouw keuzes nog meer beïnvloeden als je over urbanisatie lesgeeft?
Of het een context is die ik wil gebruiken om een kernconcept van MAW aan te leren
8. Welke docentactiviteiten/leerling-activiteiten/werkvormen gebruik je als je hierover lesgeeft en waarom?
Ik geef over urbanisatie specifiek geen les; het kan als begrip gebruikt worden bij vwo examendomein E Wording van de westerde moderne samenleving en D Natie en staatsvorming of C Machtsverhoudingen in de wereld
9. Op welke manier stel je vast of leerlingen het begrepen hebben of niet?
Niet van toepassing eigenlijk als het echt om urbanisatie gaat
10. Welke opdracht of werkvorm voor urbanisatie zou je zeker gebruiken om je leerlingen voor te bereiden op het eindexamen? En waarom?
NVT, urbanisatie is geen eindterm bij maatschappijleer en komt niet terug in het CSE bij maatschappijwetenschappen

CoRe 9

De volgende serie vragen gaat over het begrip Ongelijkheid:

1. Hoe definieer jij het begrip ongelijkheid voor je leerlingen
Een situatie waarin verschillen tussen mensen in al dan niet aangeboren kenmerken, consequenties hebben voor hun maatschappelijke positie en leiden tot ongelijk verdeling van schaarse en hooggewaarde zaken van waardering en behandeling
2. Wat wil jij je leerlingen leren over ongelijkheid?
Kunnen toepassen op maatschappelijke vraagstukken (en begrijpen, herkennen, analyseren, evalueren en creëren).
3. Waarom is het belangrijk dat leerlingen dit weten?
Het is behalve één van de 23 kernconcepten van maatschappijwetenschappen ook een begrip dat bij maatschappijleer veel stof raakt. Bovendien komt het terug in de socialisatiefunctie van het onderwijs en burgerschap.
4. Welke informatie weet jij over het onderwerp dat je nu bewust achterwegen laat met oog op de leerlingen en de vakdoelen?
Geen
5. Wat zijn de problemen die je tegenkomt als je lesgeeft over ongelijkheid?
Geen
6. Hoe houd je rekening met wat je weet over je leerlingen en hun manier van leren (denk aan voorkennis, manieren van leren)?
Concentretische opbouw en herhaling, van theorie naar praktijk en andersom.
7. Wat kan jouw keuzes nog meer beïnvloeden als je over ongelijkheid lesgeeft?
Geen
8. Welke docentactiviteiten/leerling-activiteiten/werkvormen gebruik je als je hierover lesgeeft en waarom?
PO's over onderzoek in de Wijk, causaal redeneren oefeningen, debat, betoog.
9. Op welke manier stel je vast of leerlingen het begrepen hebben of niet?
Door de leerdoelen meetbaar te maken en tussendoor feedback te geven (zowel summatief als formatief).
10. Welke opdracht of werkvorm voor ongelijkheid zou je zeker gebruiken om je leerlingen voor te bereiden op het eindexamen? En waarom?
Maken van een examenopgave waarin sociale ongelijkheid toegepast moet worden.

CoRe 10

Welk vak geef jij: Maatschappijleer

Hoeveel jaar geef jij al les: 10

De volgende serie vragen gaat over het begrip Urbanisatie:

1. Hoe definieer jij het begrip urbanisatie voor je leerlingen?
Verstedelijking
2. Wat wil jij je leerlingen leren over Urbanisatie?
Dat er redenen zijn waarom mensen naar steden trekken (pull/push), dat dat niet statisch is, dat pull-factoren niet altijd correct zijn (er is niet altijd werk in de stad); dat steden in ontwikkelingslanden zich anders ontwikkelen dan ooit hier 'bij ons',; dat het leven in de stad andere sociologische kenmerken heeft dan op het platteland en dat dat invloed heeft op het gedrag van mensen; over sociale ongelijkheid en segregatie in steden; over de (on)bestuurbaarheid van zich snel ontwikkelende steden.
3. Waarom is het belangrijk dat leerlingen dit weten?
Omdat ze dan leren hedendaagse sociologische vraagstukken in een perspectief te plaatsen.
4. Welke informatie weet jij over het onderwerp dat je nu bewust achterwegen laat met oog op de leerlingen en de vakdoelen?
Onderzoek door de Chicago school naar stedelijk leven.
5. Wat zijn de problemen die je tegenkomt als je lesgeeft over Urbanisatie?
Gebrek aan tijd!
6. Hoe houd je rekening met wat je weet over je leerlingen en hun manier van leren (denk aan voorkennis, manieren van leren)?
Manieren van leren: ik probeer de stof op verschillende manieren aan te bieden (vertellen, visueel, oefenopdrachtjes waarin de stof verwerkt wordt) en geef tips mbt effectieve leerstrategieën. Voorkennis: houd ik eigenlijk geen rekening mee.
7. Wat kan jouw keuzes nog meer beïnvloeden als je over urbanisatie lesgeeft?
De reeds genoemde beschikbare hoeveelheid lestijd. Of ik recentelijk een goed (bruikbaar) actueel artikel heb gevonden.
8. Welke docentactiviteiten/leerling-activiteiten/werkvormen gebruik je als je hierover lesgeeft en waarom?
Hoorcollege - onderwijsleergesprek - maken van korte opdrachtjes (open vragen op niveau van begrijpen) - analyseren van een artikel aan de hand van geleerde begrippen/concepten
9. Op welke manier stel je vast of leerlingen het begrepen hebben of niet?
Pas tijdens de toets...
10. Welke opdracht of werkvorm voor urbanisatie zou je zeker gebruiken om je leerlingen voor te bereiden op het eindexamen? En waarom?
Ik ben lerarenopleider en bereid dus geen leerlingen voor op het eindexamen!

CoRe 10

De volgende serie vragen gaat over het begrip Ongelijkheid:

1. Hoe definieer jij het begrip ongelijkheid voor je leerlingen
Een verschil in sociale privileges, waaronder macht.
2. Wat wil jij je leerlingen leren over ongelijkheid?
Dat dat sociologische oorzaken heeft, veel meer dan individuele. Dat het onontkoombaar is en onwenselijk tegelijkertijd. Dat lager op de maatschappelijke ladder staan, niet betekent: minderwaardig zijn als mens.
3. Waarom is het belangrijk dat leerlingen dit weten?
Omdat sociologische oorzaken nogal eens over het hoofd worden gezien, maar wel een verklaring bieden voor het gedrag van (groepen) mensen, en inzicht daarin een opening biedt voor het zoeken naar de juiste oplossingen en voor wederzijds begrip.
4. Welke informatie weet jij over het onderwerp dat je nu bewust achterwegen laat met oog op de leerlingen en de vakdoelen?
We behandelen dit uitgebreid, dus ik laat niet veel bewust achterwege. Vanzelfsprekend zijn er nog veel meer theorieën aan te halen dan ik doe, maar we staan er zoals gezegd uitgebreid bij stil.
5. Wat zijn de problemen die je tegenkomt als je lesgeeft over ongelijkheid?
Dat het lastig is dat de studenten zelf onderling ook ongelijk zijn, en dat ze dat voelen. Dat maakt het een precair onderwerp.
6. Hoe houd je rekening met wat je weet over je leerlingen en hun manier van leren (denk aan voorkennis, manieren van leren)?
Zie antwoord op de vorige vraag, bij urbanisatie.: Manieren van leren: ik probeer de stof op verschillende manieren aan te bieden (vertellen, visueel, oefenopdrachtjes waarin de stof verwerkt wordt) en geef tips mbt effectieve leerstrategieën. Voorkennis: houd ik eigenlijk geen rekening mee.
7. Wat kan jouw keuzes nog meer beïnvloeden als je over ongelijkheid lesgeeft?
Actualiteiten, geven altijd een mooi nieuw gezichtspunt op dit onderwerp. Denk aan documentaires of rapporten die net zijn uitgekomen.
8. Welke docentactiviteiten/leerling-activiteiten/werkvormen gebruik je als je hierover lesgeeft en waarom?
Hoorcollege - onderwijsleergesprek - maken van korte opdrachtjes (open vragen op niveau van begrijpen) - analyseren van een artikel aan de hand van geleerde begrippen/concepten
9. Op welke manier stel je vast of leerlingen het begrepen hebben of niet?
Gedurende de lessen, door veel interactie aan te gaan, maar uiteindelijk toch vooral op de toets.
10. Welke opdracht of werkvorm voor ongelijkheid zou je zeker gebruiken om je leerlingen voor te bereiden op het eindexamen? En waarom?
Ik ben lerarenopleider en bereid dus geen leerlingen voor op het eindexamen!

CoRe 11

Welk vak geef jij: Aardrijkskunde

Hoeveel jaar geef jij al les: 15

De volgende serie vragen gaat over het begrip Urbanisatie

1. Hoe definieer jij het begrip urbanisatie voor je leerlingen?
De mate waarin de bevolking van een land in steden woont.
2. Wat wil jij je leerlingen leren over Urbanisatie?
Wat het is, wat urbanisatietempo en -graad is, welke gevolgen van urbanisatie er zijn.
3. Waarom is het belangrijk dat leerlingen dit weten?
Met deze kennis kunnen ze de wereld om hen heen beter begrijpen en ze kunnen problemen beter plaatsen.
4. Welke informatie weet jij over het onderwerp dat je nu bewust achterwegen laat met oog op de leerlingen en de vakdoelen?

5. Wat zijn de problemen die je tegenkomt als je lesgeeft over Urbanisatie?
Verwarring over begrippen -tempo en -graad, re-urbanisatie en suburbanisatie. Urbanisatie is in onbekende landen als Mexico, India, Indonesië nog weer veel groter dan hier.
6. Hoe houd je rekening met wat je weet over je leerlingen en hun manier van leren (denk aan voorkennis, manieren van leren)?
Ik weet wat ze al weten, koppel dat even terug. Begrippen koppel ik aan beelden, zodat die beter blijven hangen.
7. Wat kan jouw keuzes nog meer beïnvloeden als je over urbanisatie lesgeeft?
Eigen foto's, voorbeelden uit de actualiteit, wensen vanuit het programma.
8. Welke docentactiviteiten/leerling-activiteiten/werkvormen gebruik je als je hierover lesgeeft en waarom?
Film over een stad in een ontwikkelingsland (primate city uitleggen), werkvormen met Google Earth om krottenwijken te herkennen van bovenaf.
9. Op welke manier stel je vast of leerlingen het begrepen hebben of niet?
Door een toets, herhalingsvragen bij de volgende les.
10. Welke opdracht of werkvorm voor urbanisatie zou je zeker gebruiken om je leerlingen voor te bereiden op het eindexamen? En waarom?
Atlaskaarten, plattegronden. Leerlingen moeten patronen van urbanisatie herkennen en ook de migratie naar de stad kunnen verklaren met kaarten over armoede verschillen, of welvaartsgroei.

CoRe 11

De volgende serie vragen gaat over het begrip Ongelijkheid:

1. Hoe definieer jij het begrip ongelijkheid voor je leerlingen
Verschillen tussen mensen op verschillende schaalniveaus en in welvaart, welzijn en kansen.
2. Wat wil jij je leerlingen leren over ongelijkheid?
Dat er veel meer ongelijkheid is dan wij met z'n allen denken.
3. Waarom is het belangrijk dat leerlingen dit weten?
Het verhoogt het begrip voor de groep mensen die meer gelijkheid eisen. Maakt hen ook bewust van onbewuste discriminatie.
4. Welke informatie weet jij over het onderwerp dat je nu bewust achterwegen laat met oog op de leerlingen en de vakdoelen?
Geen
5. Wat zijn de problemen die je tegenkomt als je lesgeeft over ongelijkheid?
Je moet heel genuanceerd zijn om de veiligheid in de klas te waarborgen. Je kunt snel iemand beledigen of het wordt snel heel persoonlijk voor een leerling. En die zit daar niet altijd op te wachten.
6. Hoe houd je rekening met wat je weet over je leerlingen en hun manier van leren (denk aan voorkennis, manieren van leren)?
Iedereen aan het woord laten, gesprekken heel duidelijk sturen, doorvragen op meningen.
7. Wat kan jouw keuzes nog meer beïnvloeden als je over ongelijkheid lesgeeft?
Actualiteit, nieuwsfragmenten
8. Welke docentactiviteiten/leerling-activiteiten/werkvormen gebruik je als je hierover lesgeeft en waarom?
Hier zou ik een gastles van bijvoorbeeld een stichting als black archives vragen.
9. Op welke manier stel je vast of leerlingen het begrepen hebben of niet?
Het gaat hier om mening vorming. Ik ga na of ze hun mening correct opbouwen, bijvoorbeeld met een debat of klassengesprek.
10. Welke opdracht of werkvorm voor ongelijkheid zou je zeker gebruiken om je leerlingen voor te bereiden op het eindexamen? En waarom?
Dat weet ik niet.

CoRe 12

Welk vak geef jij: Economie

Hoeveel jaar geef jij al les: 5

De volgende serie vragen gaat over het begrip Ongelijkheid:

1. Hoe definieer jij het begrip ongelijkheid voor je leerlingen
Bij economie voornamelijk inkomensongelijkheid. De definitie: als gelijke groepen inwoners niet hetzelfde inkomen hebben.
2. Wat wil jij je leerlingen leren over ongelijkheid?
Dat je als land politieke keuzes kunt maken over inkomensgekijsheid. Ik wil dat ze kunnen aantonen en berekenen wat de gevolgen van bepaalde maatregelen zijn.
3. Waarom is het belangrijk dat leerlingen dit weten?
Als toekomstig economen moeten ze dit in hun werkveld wellicht doen. Tevens helpt het leerlingen om hun eigen politieke kleur te bepalen.
4. Welke informatie weet jij over het onderwerp dat je nu bewust achterwegen laat met oog op de leerlingen en de vakdoelen?
Ik vind dit een te brede vraagstelling. Ik laat voornamelijk de actuele situatie in Nederland achterwege omdat dit onvoldoende toevoegt aan het leerdoel. Ik behandel alleen inkomensongelijkheid omdat andere facetten te complex zijn.
5. Wat zijn de problemen die je tegenkomt als je lesgeeft over ongelijkheid?
Ook deze vraag is vrij onduidelijk. Wat leerlingen lastig vinden is om de Nederlandse ideeën los te laten als ze naar het buitenland vinden. Ze vinden het lastig om bijvoorbeeld uit te leggen waarom het vergroten van inkomensongelijkheid ook voordelen kan hebben.
6. Hoe houd je rekening met wat je weet over je leerlingen en hun manier van leren (denk aan voorkennis, manieren van leren)?
Ik ga geen 5 alinea's typen voor een vragenlijst. Het vak van docent is te complex om deze vraag kort te beantwoorden.
7. Wat kan jouw keuzes nog meer beïnvloeden als je over ongelijkheid lesgeeft?
?
8. Welke docentactiviteiten/leerling-activiteiten/werkvormen gebruik je als je hierover lesgeeft en waarom?
Onderwijsleergesprek en een werkvorm waarin ze allemaal er beroep toebedeeld krijgen, daarvan het inkomen moeten inschatten, dit vervolgens als klas in een Lorenzcurve plaatsen en de gini-coëfficiënt berekenen en deze vergelijken met de Gini-coëfficiënten van verschillende landen.
9. Op welke manier stel je vast of leerlingen het begrepen hebben of niet?
Vragen stellen in de les en het afnemen van een toets
10. Welke opdracht of werkvorm voor ongelijkheid zou je zeker gebruiken om je leerlingen voor te bereiden op het eindexamen? En waarom?
Zelfde als hierboven, anders deed ik dat toch niet...

CoRe 13

Welk vak geef je: Economie

Hoelang geef je al les: 3 Jaar

De volgende serie vragen gaat over het begrip Ongelijkheid:

1. Hoe definieer jij het begrip ongelijkheid voor je leerlingen
Bij economie gaat het vooral over inkomens- of vermogensongelijkheid. Dat definieer ik als 'een verschil tussen mensen/groepen.
2. Wat wil jij je leerlingen leren over ongelijkheid?
Wat de oorzaken en gevolgen zijn. Input voor een belangrijk maatschappelijke discussie over hoeveel ongelijkheid er zou moeten zijn in onze samenleving.
3. Waarom is het belangrijk dat leerlingen dit weten?
Ongelijkheid is overal te zien. De leerlingen voelen dit al maar weten er nog weinig over. Goed om ze wat meer bagage mee te geven over dit thema.
4. Welke informatie weet jij over het onderwerp dat je nu bewust achterwegen laat met oog op de leerlingen en de vakdoelen?
Dit thema kan je bijna oneindig analyseren. En er is qua optimum ook geen goed antwoord. Daarom wil je de 80/20 regel toepassen.
5. Wat zijn de problemen die je tegenkomt als je lesgeeft over ongelijkheid?
Het kan een gevoelig onderwerp zijn. Sommige kinderen zijn arm en sommige zijn rijk. Hier moet je rekening mee houden.
6. Hoe houd je rekening met wat je weet over je leerlingen en hun manier van leren (denk aan voorkennis, manieren van leren)?
Dit doe je altijd. Plaats het onderwerp in iets wat zij kennen.
7. Wat kan jouw keuzes nog meer beïnvloeden als je over ongelijkheid lesgeeft?
/
8. Welke docentactiviteiten/leerling-activiteiten/werkvormen gebruik je als je hierover lesgeeft en waarom?
Uitleg / video / discussie
9. Op welke manier stel je vast of leerlingen het begrepen hebben of niet?
Schriftelijke toets voor de objectieve criteria. Over het optimum van ongelijkheid toetsen we niet.
10. Welke opdracht of werkvorm voor ongelijkheid zou je zeker gebruiken om je leerlingen voor te bereiden op het eindexamen? En waarom?
Leerlingen moeten enkele modellen kennen voor het eindexamen. Die zou ik gaan bespreken.

CoRe 14

Welk vak geef jij: Geschiedenis

Hoeveel jaar geef jij al les: 13 jaar

De volgende serie vragen gaat over het begrip Urbanisatie:

1. Hoe definieer jij het begrip urbanisatie voor je leerlingen?
De trek van platteland naar de stad
2. Wat wil jij je leerlingen leren over Urbanisatie?
Dat ze weten dat dat plaatsvond tijdens de industriële revolutie
3. Waarom is het belangrijk dat leerlingen dit weten?
Hangt samen met de historische context en het ka
4. Welke informatie weet jij over het onderwerp dat je nu bewust achterwegen laat met oog op de leerlingen en de vakdoelen?
Voor havo leerlingen houd ik het beperkt, niet hoeveel mensen.
5. Wat zijn de problemen die je tegenkomt als je lesgeeft over Urbanisatie?
Geen
6. Hoe houd je rekening met wat je weet over je leerlingen en hun manier van leren (denk aan voorkennis, manieren van leren)?
Even rondvragen wat ze al weten
7. Wat kan jouw keuzes nog meer beïnvloeden als je over urbanisatie lesgeeft?
Niveau vd lln
8. Welke docentactiviteiten/leerling-activiteiten/werkvormen gebruik je als je hierover lesgeeft en waarom?
Onderwijsleergesprek, het is niet zo moeilijk en ze snappen het snel
9. Op welke manier stel je vast of leerlingen het begrepen hebben of niet?
Even rondvragen, maar het is niet moeilijk dus ook nodig.
10. Welke opdracht of werkvorm voor urbanisatie zou je zeker gebruiken om je leerlingen voor te bereiden op het eindexamen? En waarom?
Eentje icm het ka of de historische context waarbij meer aan bod komt dan alleen urbanisatie.

CoRe 15

Welk vak geef jij: Geschiedenis

Hoeveel jaar geef jij al les: 14 jaar

De volgende serie vragen gaat over het begrip Urbanisatie:

1. Hoe definieer jij het begrip urbanisatie voor je leerlingen?
Dat mensen naar de stad trekken, waardoor de steden groter worden
2. Wat wil jij je leerlingen leren over Urbanisatie?
Oorzaken, gevolgen, historische context in late prehistorie, late middeleeuwen en industrialisatie
3. Waarom is het belangrijk dat leerlingen dit weten?
Dan snappen ze in hoeveel verschillende opzichten het dagelijks leven veranderde
4. Welke informatie weet jij over het onderwerp dat je nu bewust achterwegen laat met oog op de leerlingen en de vakdoelen?
Veel verschillende voorbeelden uit de prehistorie, late middeleeuwen. Vormen van urbanisatie vanaf 19e eeuw.
5. Wat zijn de problemen die je tegenkomt als je lesgeeft over Urbanisatie?
Weinig
6. Hoe houd je rekening met wat je weet over je leerlingen en hun manier van leren (denk aan voorkennis, manieren van leren)?
Inhaken op wat ze al weten/om zich heen zien door ze erop te bevragen. Afbeeldingen gebruiken om vragen en leren uit te lokken die normaal niet getriggerd zouden worden
7. Wat kan jouw keuzes nog meer beïnvloeden als je over urbanisatie lesgeeft?
Tijd, interesse van leerlingen, actualiteit
8. Welke docentactiviteiten/leerling-activiteiten/werkvormen gebruik je als je hierover lesgeeft en waarom?
Geen standaard. Verschilt per jaar. Liefst niet te vaak hetzelfde.
9. Op welke manier stel je vast of leerlingen het begrepen hebben of niet?
Exit ticket. Begin volgende les kern terugvragen. Huiswerk. Toets.
10. Welke opdracht of werkvorm voor urbanisatie zou je zeker gebruiken om je leerlingen voor te bereiden op het eindexamen? En waarom?
Over de Nederlandse steden? Rollenspellen/inleving, om de motieven van burgers, adel en boeren helder te krijgen.

CoRe 15

De volgende serie vragen gaat over het begrip Ongelijkheid:

1. Hoe definieer jij het begrip ongelijkheid voor je leerlingen
Meestal verschillen tussen rijk en arm
2. Wat wil jij je leerlingen leren over ongelijkheid?
Dat er altijd meerdere factoren zijn bij de oorzaken, en dat het een van de motivaties is voor politieke verandering (bij armoede, maar ook bij andere vormen zoals slavernij)
3. Waarom is het belangrijk dat leerlingen dit weten?
Omdat ze dan lijnen in geschiedenis leren zien
4. Welke informatie weet jij over het onderwerp dat je nu bewust achterwegen laat met oog op de leerlingen en de vakdoelen?
Dingen die te dichtbij komen voor kwetsbare leerlingen
5. Wat zijn de problemen die je tegenkomt als je lesgeeft over ongelijkheid?
Weinig. Soms verschil in politieke visie, maar dat is eigenlijk geen probleem maar een kans
6. Hoe houd je rekening met wat je weet over je leerlingen en hun manier van leren (denk aan voorkennis, manieren van leren)?
Inleving gebruiken om motieven en kansen te schetsen
7. Wat kan jouw keuzes nog meer beïnvloeden als je over ongelijkheid lesgeeft?
Actualiteit, interesse van leerlingen, tijd
8. Welke docentactiviteiten/leerling-activiteiten/werkvormen gebruik je als je hierover lesgeeft en waarom?
Beeldbronnen, inleving. Om meerdere aspecten te laten zien die uit een tekst minder goed overkomen
9. Op welke manier stel je vast of leerlingen het begrepen hebben of niet?
Exit ticket, terugvragen begin volgende les, huiswerk en toets
10. Welke opdracht of werkvorm voor ongelijkheid zou je zeker gebruiken om je leerlingen voor te bereiden op het eindexamen? En waarom?
Inleving. Blijft toch vaak wat beter hangen

CoRe 16

Welk vak geef jij: Geschiedenis en Nt2

Hoeveel jaar geef jij al les: 42 jaar

De volgende serie vragen gaat over het begrip Urbanisatie:

1. Hoe definieer jij het begrip urbanisatie voor je leerlingen?
Meer mensen gaan in steden wonen
2. Wat wil jij je leerlingen leren over Urbanisatie?
Waarom gaan mensen in steden wonen?
3. Waarom is het belangrijk dat leerlingen dit weten?
Inzicht in historische ontwikkelingen al vanaf prehistorie
4. Welke informatie weet jij over het onderwerp dat je nu bewust achterwegen laat met oog op de leerlingen en de vakdoelen?
?
5. Wat zijn de problemen die je tegenkomt als je lesgeeft over Urbanisatie?
Leerlingen denken dat mensen naar een stad trekken, zonder te bedenken dat steden eerst 'ontstaan'.
6. Hoe houd je rekening met wat je weet over je leerlingen en hun manier van leren (denk aan voorkennis, manieren van leren)?
Zie 5
7. Wat kan jouw keuzes nog meer beïnvloeden als je over urbanisatie lesgeeft?
?
8. Welke docentactiviteiten/leerling-activiteiten/werkvormen gebruik je als je hierover lesgeeft en waarom?
Onderzoek in bepaalde tijden waar steden zijn ontstaan en welke geografische kenmerken die plekken hebben.
9. Op welke manier stel je vast of leerlingen het begrepen hebben of niet?
Presentatie van hun resultaten
10. Welke opdracht of werkvorm voor urbanisatie zou je zeker gebruiken om je leerlingen voor te bereiden op het eindexamen? En waarom?
Zie 8

CoRe 17

Welk vak geef jij: Geschiedenis

Hoeveel jaar geef jij al les: 14 jaar

De volgende serie vragen gaat over het begrip Urbanisatie:

1. Hoe definieer jij het begrip urbanisatie voor je leerlingen?
Verstedelijk
2. Wat wil jij je leerlingen leren over Urbanisatie?
Verschillende vormen van en verschillende processen met meerdere variabelen voor oorzaak en gevolg
3. Waarom is het belangrijk dat leerlingen dit weten?
Multicausal redeneren
4. Welke informatie weet jij over het onderwerp dat je nu bewust achterwegen laat met oog op de leerlingen en de vakdoelen?
Ik begrijp deze vraag niet
5. Wat zijn de problemen die je tegenkomt als je lesgeeft over Urbanisatie?
Ik niet, leerlingen wel gebaat bij visuele ondersteuning
6. Hoe houd je rekening met wat je weet over je leerlingen en hun manier van leren (denk aan voorkennis, manieren van leren)?
Voorkennis activeren, en check wat ze al wel
Weten door diverse opdrachten ahh van de les
7. Wat kan jouw keuzes nog meer beïnvloeden als je over urbanisatie lesgeeft?
Slordig, jouw en u? Was hierboven ook al. Actuele publicaties en onderzoeken
8. Welke docentactiviteiten/leerling-activiteiten/werkvormen gebruik je als je hierover lesgeeft en waarom?
Divers, afhankelijk van lesdoel. Vaak InQ.based
9. Op welke manier stel je vast of leerlingen het begrepen hebben of niet?
Einde les: drie dingen opschrijven die weet nav de hoofdvraag
10. Welke opdracht of werkvorm voor urbanisatie zou je zeker gebruiken om je leerlingen voor te bereiden op het eindexamen? En waarom?
Werken met Primaire bronnen, verschillen tussen steden bijv uit
Pre-industrieel tijdperk en heden bijv.

CoRe 17

De volgende serie vragen gaat over het begrip Ongelijkheid:

1. Hoe definieer jij het begrip ongelijkheid voor je leerlingen
Verschillende visies van filosofen belichten, hoe zijn dat definiëren nadat leerlingen zelf hier een definitie van mogen maken
2. Wat wil jij je leerlingen leren over ongelijkheid?
Van alle
Tijden, alle
Niveau's, gender, etniciteit, leeftijd etc
3. Waarom is het belangrijk dat leerlingen dit weten?
Ze hebben er zelf
Ook een rol in
4. Welke informatie weet jij over het onderwerp dat je nu bewust achterwegen laat met oog op de leerlingen en de vakdoelen?
Wat bedoel
Je met deze vraag?
5. Wat zijn de problemen die je tegenkomt als je lesgeeft over ongelijkheid?
Geen problemen, in tegenstelling actieve participatie aan discours
6. Hoe houd je rekening met wat je weet over je leerlingen en hun manier van leren (denk aan voorkennis, manieren van leren)?
Aansluiten bij hun referentiekader
7. Wat kan jouw keuzes nog meer beïnvloeden als je over ongelijkheid lesgeeft?
Samenstelling en diversiteit in de klas
8. Welke docentactiviteiten/leerling-activiteiten/werkvormen gebruik je als je hierover lesgeeft en waarom?
Lesdoel afhankelijk
9. Op welke manier stel je vast of leerlingen het begrepen hebben of niet?
Formatief
10. Welke opdracht of werkvorm voor ongelijkheid zou je zeker gebruiken om je leerlingen voor te bereiden op het eindexamen? En waarom?
Ideologieën en hun visie over ongelijkheid in bronnen pamfletten etc. Ook stukje vaardigheidstraining

CoRe 18

Welk vak geef jij: economie, maatschappijleer en geschiedenis
Hoeveel jaar geef jij al les: langer dan 20 jaar

De volgende serie vragen gaat over het begrip Urbanisatie:

1. Hoe definieer jij het begrip urbanisatie voor je leerlingen?
de trek naar de stad, of het verstedelijking van het platteland
2. Wat wil jij je leerlingen leren over Urbanisatie?
Dat ligt aan de context. Belangrijk is denk ik vooral de weg naar Urbanisatie en de verschillende vormen die er ontstaan, de creativiteit van de mens met zijn omgeving en zodoende nieuwe economische en sociale structuren
3. Waarom is het belangrijk dat leerlingen dit weten?
Ze moeten zich beseffen dat alles in beweging is en onderhevig is aan verandering
4. Welke informatie weet jij over het onderwerp dat je nu bewust achterwegen laat met oog op de leerlingen en de vakdoelen?
Dat ligt wederom aan de context, ik geef geen aardrijkskunde dus die termen laat ik buiten beschouwing. Bij maatschappijleer zoek ik de verbinding tussen sociaal-economisch, sociaal-cultureel, politiek juridische en historisch geografische kenmerken. Dat
5. Wat zijn de problemen die je tegenkomt als je lesgeeft over Urbanisatie?
Het technische aspect is vaak lastig te begrijpen of de politieke component.
6. Hoe houd je rekening met wat je weet over je leerlingen en hun manier van leren (denk aan voorkennis, manieren van leren)?
Nu kan het niet, maar dit onderwerp leent zich uitstekend voor een veldonderzoek. Verder lekker googlemaps gebruiken met verschillende filters. Kinderen moeten ervaren, voelen, ruiken. Dat zorgt voor een beter besef en betere beklijven.
7. Wat kan jouw keuzes nog meer beïnvloeden als je over urbanisatie lesgeeft?
De actualiteit natuurlijk.
8. Welke docentactiviteiten/leerling-activiteiten/werkvormen gebruik je als je hierover lesgeeft en waarom?
Kaarten met verschillende stadia. Actualiteiten betrekken en een onderwijsleergesprek om actieve kennis boven water te krijgen.
9. Op welke manier stel je vast of leerlingen het begrepen hebben of niet?
De blik in de ogen, als het niet digitaal is en ze een korte opdracht laten doen.
10. Welke opdracht of werkvorm voor urbanisatie zou je zeker gebruiken om je leerlingen voor te bereiden op het eindexamen? En waarom?
Echt naar buiten, een speurtocht en een memory spel werkt ook goed voor begripsvorming. Daarna ga je technisch met teksten en voorbeelden aan de gang.

CoRe 18

De volgende serie vragen gaat over het begrip Ongelijkheid:

1. Hoe definieer jij het begrip ongelijkheid voor je leerlingen op basis van sociale stratificatie eerst verschillen benoemen tussen groepen en dan plaatsen op een balk. wie is er belangrijker.
2. Wat wil jij je leerlingen leren over ongelijkheid?
Dat verhoudingen tussen mensen in tijd en plaats verschillen. Hier vinden we homofilie relatief normaal, terwijl in veel landen je echt onderaan de ladder komt te staan. Dat geldt ook voor vrouwen, mensen met een ander geloof, huidskleur etc. Elk land legi
3. Waarom is het belangrijk dat leerlingen dit weten?
Omdat de wereld heel divers is en ongelijkheid een maatschappelijk probleem is welke nooit kan worden opgelost. Maar het streven ernaar (gelijkheid) maakt ons menselijk.
4. Welke informatie weet jij over het onderwerp dat je nu bewust achterwegen laat met oog op de leerlingen en de vakdoelen?
Geen
5. Wat zijn de problemen die je tegenkomt als je lesgeeft over ongelijkheid?
Er kan een discussie ontstaan over rechten van mensen. Maar problematisch is dat niet.
6. Hoe houd je rekening met wat je weet over je leerlingen en hun manier van leren (denk aan voorkennis, manieren van leren)?
Je kan ervan uitgaan dat er altijd een aantal leerlingen zich minder of anders voelen dan de rest. Die betrek je niet actief. De hoop is dat ze zelf meedoen.
7. Wat kan jouw keuzes nog meer beïnvloeden als je over ongelijkheid lesgeeft?
De actualiteit. Dat wat voor de leerlingen speelt.
8. Welke docentactiviteiten/leerling-activiteiten/werkvormen gebruik je als je hierover lesgeeft en waarom?
Een rollenspel bij geschiedenis. Een onderwijsleergesprek bij maatschappijleer en bij economie reken ik voor hoe iemand in de bijstand moet rondkomen ten opzichte van de minister president.
9. Op welke manier stel je vast of leerlingen het begrepen hebben of niet?
Altijd terugvragen. Gerichte vragen stellen en uit laten leggen.
10. Welke opdracht of werkvorm voor ongelijkheid zou je zeker gebruiken om je leerlingen voor te bereiden op het eindexamen? En waarom?
Rijttjes maken van begrippen en vooral laten oefenen met verschillende teksten met visies op ongelijkheid.

CoRe 19

Welk vak geef jij: Geschiedenis

Hoeveel jaar geef jij al les: 25

De volgende serie vragen gaat over het begrip Urbanisatie:

1. Hoe definieer jij het begrip urbanisatie voor je leerlingen?
Trek van het platteland naar steden/ ontstaan van steden oorzaken
2. Wat wil jij je leerlingen leren over Urbanisatie?
Oorzaken voor het ontstaan, gevolgen voor economie, veranderingen in leefwijze, sociale omstandigheden en structuren,
3. Waarom is het belangrijk dat leerlingen dit weten?
Steden zijn enerzijds katalysatoren van vernieuwing, nieuwe sociale relaties en (economische)ontwikkeling maar tegelijkertijd ook omgevingen waarin grote onveiligheid, ongelijkheid en armoede mogelijk is. Oorzaken en gevolgen van urbanisatie in het verled
4. Welke informatie weet jij over het onderwerp dat je nu bewust achterwegen laat met oog op de leerlingen en de vakdoelen?
Ik bekijk verstedelijking vooral vanuit de gevolgen voor de samenleving en niet voor het individu.
5. Wat zijn de problemen die je tegenkomt als je lesgeeft over Urbanisatie?
Leerlingen vinden het moeilijk die overeenkomsten te zien.
6. Hoe houd je rekening met wat je weet over je leerlingen en hun manier van leren (denk aan voorkennis, manieren van leren)?
Door te variëren in werkvormen en in toetsvormen.
7. Wat kan jouw keuzes nog meer beïnvloeden als je over urbanisatie lesgeeft?
De actualiteit
8. Welke docentactiviteiten/leerling-activiteiten/werkvormen gebruik je als je hierover lesgeeft en waarom?
Olg, onderzoeksopdrachten, zodat leerlingen zelf met de stof bezig zijn om plaats van luisteren naar uitleg.
9. Op welke manier stel je vast of leerlingen het begrepen hebben of niet?
Olg, onderzoeksopdrachten
10. Welke opdracht of werkvorm voor urbanisatie zou je zeker gebruiken om je leerlingen voor te bereiden op het eindexamen? En waarom?
Essay opdracht omdat daartoe blijkt dat leerlingen verbanden zien en kunnen beargumenteren.

CoRe 20

Welk vak geef jij: Aardrijkskunde

Hoeveel jaar geef jij al les: Zeven jaar

De volgende serie vragen gaat over het begrip Urbanisatie

1. Hoe definieer jij het begrip urbanisatie voor je leerlingen?
De toegenomen migratie van het platteland naar de stad en de groei en ontwikkeling van het stedelijk gebied.
2. Wat wil jij je leerlingen leren over Urbanisatie?
De oorzaken en kenmerken van urbanisatie, de verschillen in timing en urbanisatietempo in verschillende delen van de wereld, de voor- en nadelen van urbanisatie (zowel voor stad als platteland) en de sociale processen die spelen binnen steden (botsingen tussen sociaaleconomische of culturele groepen).
3. Waarom is het belangrijk dat leerlingen dit weten?
Wereldwijd wonen tegenwoordig de meeste mensen in steden of stedelijk gebied en het lijkt mij goed om te weten wat de verandering van een rurale naar een urbane samenleving veroorzaakt heeft. Ook vind ik het belangrijk dat leerlingen de kenmerken van voor de meeste mensen- de eigen (stedelijke) leefomgeving kennen. Hopelijk gaan leerlingen hierdoor bewust en op een andere manier naar steden kijken.
4. Welke informatie weet jij over het onderwerp dat je nu bewust achterwegen laat met oog op de leerlingen en de vakdoelen?
Niet zozeer specifieke onderwerpen. Wel is er soms te weinig tijd om echt de diepte in te gaan.
5. Wat zijn de problemen die je tegenkomt als je lesgeeft over Urbanisatie?
Weinig problemen, behalve dat er naar mijn mening meer aandacht voor mag zijn binnen het aardrijkskundeonderwijs.
6. Hoe houd je rekening met wat je weet over je leerlingen en hun manier van leren (denk aan voorkennis, manieren van leren)?
De eerste les(sen) probeer je de voorkennis van leerlingen op te halen, zodat je kunt bepalen wat leerlingen (nog) weten en wat onbekend is. Hierdoor kun je op het juiste niveau starten zodat leerlingen geboeid blijven omdat ze geen herhaling horen, maar
7. Wat kan jouw keuzes nog meer beïnvloeden als je over urbanisatie lesgeeft?
Ik vind dit een vrij vage vraag, welke keuzes bedoel je precies? Ik ga nu uit van de keuzes voor een bepaald deelonderwerp of werkvorm. Andere punten die mijn keuzes hierover kunnen beïnvloeden zijn bijvoorbeeld: sluit de les aan bij de methode of wat spe
8. Welke docentactiviteiten/leerling-activiteiten/werkvormen gebruik je als je hierover lesgeeft en waarom?

Verschillende, bijvoorbeeld: klassikale uitleg over de belangrijkste theorie, filmfragmenten of documentaires over stedelijke ontwikkeling, een foto-opdracht waarbij leerlingen zelf kenmerken van urbanisatie moeten ontdekken in de eigen stad, laten ontwe

9. Op welke manier stel je vast of leerlingen het begrepen hebben of niet?
Door klassikaal controlevragen te stellen (bijvoorbeeld over de vorige les of over een onderwerp dat net is uitgelegd), formatieve toetsen, bespreken van huiswerkopdrachten, summatieve toetsen.

10. Welke opdracht of werkvorm voor urbanisatie zou je zeker gebruiken om je leerlingen voor te bereiden op het eindexamen? En waarom?
Oefenen met eindexamenvragen. Dit bereidt de leerlingen voor op de vraagstelling van het eindexamen (maar om het onderwerp goed over te brengen moet er meer gebeuren dan dat).

CoRe 21

Welk vak geef jij: ak

Hoeveel jaar geef jij al les: 16

De volgende serie vragen gaat over het begrip Urbanisatie:

1. Hoe definieer jij het begrip urbanisatie voor je leerlingen?
dat mensen naar een stedelijke omgeving migreren
2. Wat wil jij je leerlingen leren over Urbanisatie?
zie 1, plus motieven van migranten, plus effect op stad en platteland
3. Waarom is het belangrijk dat leerlingen dit weten?
geeft ze inzicht in hoe zaken werken in de wereld
4. Welke informatie weet jij over het onderwerp dat je nu bewust achterwegen laat met oog op de leerlingen en de vakdoelen?
inhoudelijke regionale details
5. Wat zijn de problemen die je tegenkomt als je lesgeeft over Urbanisatie?
geen
6. Hoe houd je rekening met wat je weet over je leerlingen en hun manier van leren (denk aan voorkennis, manieren van leren)?
bouw voort op wat in eerdere lessen aangeleerd is
7. Wat kan jouw keuzes nog meer beïnvloeden als je over urbanisatie lesgeeft?
de actualiteit uit bijvoorbeeld het nieuws
8. Welke docentactiviteiten/leerling-activiteiten/werkvormen gebruik je als je hierover lesgeeft en waarom?
volg grotendeels de buitenland-methode plus eigen materiaal
9. Op welke manier stel je vast of leerlingen het begrepen hebben of niet?
controlevragen, toetsen etc.
10. Welke opdracht of werkvorm voor urbanisatie zou je zeker gebruiken om je leerlingen voor te bereiden op het eindexamen? En waarom?
google maps / streetview, onderzoek in een land

CoRe 21

De volgende serie vragen gaat over het begrip Ongelijkheid:

1. Hoe definieer jij het begrip ongelijkheid voor je leerlingen
sociaal en regionaal wordt onderscheiden
2. Wat wil jij je leerlingen leren over ongelijkheid?
dat het overal voorkomt en een "natuurlijk" verschijnsel dat altijd optreedt bij ontwikkeling
of een pad naar onderontwikkeling
3. Waarom is het belangrijk dat leerlingen dit weten?
dat ze blijven nadenken over dit soort verschijnselen
4. Welke informatie weet jij over het onderwerp dat je nu bewust achterwegen laat met oog
op de leerlingen en de vakdoelen?
geen
5. Wat zijn de problemen die je tegenkomt als je lesgeeft over ongelijkheid?
dat het de neiging heeft om een ver-van-mijn-bed-verhaal te worden. Lastig om aan te
sluiten bij de persoonlijke belevingswereld
6. Hoe houd je rekening met wat je weet over je leerlingen en hun manier van leren (denk aan
voorkennis, manieren van leren)?
zie methode, voortbouwen op andere ak-kennis
7. Wat kan jouw keuzes nog meer beïnvloeden als je over ongelijkheid lesgeeft?
de actualiteit, voorbeelden uit de direct omgeving
8. Welke docentactiviteiten/leerling-activiteiten/werkvormen gebruik je als je hierover lesgeeft
en waarom?
de methode, video's (Youtube) etc
9. Op welke manier stel je vast of leerlingen het begrepen hebben of niet?
controlevragen in een klasgesprek of toets
10. Welke opdracht of werkvorm voor ongelijkheid zou je zeker gebruiken om je leerlingen voor
te bereiden op het eindexamen? En waarom?
hierbij hebben ze voorkennis: dus we gaan toepassen op basis van eindexamenvragen.

CoRe 22

Welk vak geef jij: aardrijkskunde

Hoeveel jaar geef jij al les: 3 jaar

De volgende serie vragen gaat over het begrip Urbanisatie:

1. Hoe definieer jij het begrip urbanisatie voor je leerlingen?
Urbanisatie is een ander woord voor verstedelijking, dus het toenemen van de stedelijke bevolking ofwel de trek naar de stad toe (die veroorzaakt werd door de industriële revolutie).
2. Wat wil jij je leerlingen leren over Urbanisatie?
De historische oorzaak (industriële revolutie), de verschillen tussen landen in mate van urbanisatie (centrum, semi-periferie, periferielanden). De hedendaagse veranderingen in urbanisatiegraad (maar dan heb je het meer over suburbanisatie en re-urbanisatie).
3. Waarom is het belangrijk dat leerlingen dit weten?
Circa 50% van de wereldbevolking woont in stedelijke gebieden, wat hier (in de steden) gebeurt is de belangrijkste op mondiaal niveau. Bovendien komen ze allemaal weleens in de stad, waardoor het ook deel is van hun leefomgeving. Overheden zijn veelal bezig
4. Welke informatie weet jij over het onderwerp dat je nu bewust achterwegen laat met oog op de leerlingen en de vakdoelen?
Historische context komt maar heel beperkt aan bod. Ik noem even dat er historische definities van steden zijn (denk aan stadsrechten etc.). Maar om niet in het vaarwater de komen van geschiedenis en vanwege tijdsgebrek ga ik snel in op de geografische de
5. Wat zijn de problemen die je tegenkomt als je lesgeeft over Urbanisatie?
Het is onmogelijk om zeer in detail te treden vanwege 2 redenen: tijdsgebrek (het is slechts 1 hoofdstuk in de gehele onderbouw van aardrijkskunde), te zeer in detail treden zorgt ervoor dat leerlingen het overzicht verliezen.
6. Hoe houd je rekening met wat je weet over je leerlingen en hun manier van leren (denk aan voorkennis, manieren van leren)?
Altijd gebruik maken van hun eigen leefomgeving. Als we het hebben over welke voorzieningen steden bieden, dan pak ik altijd voorbeelden van bijvoorbeeld ziekenhuizen of bioscopen uit de steden in (in mijn geval) Zuid-Limburg. Dit vergroot de interesse va
7. Wat kan jouw keuzes nog meer beïnvloeden als je over urbanisatie lesgeeft?
Persoonlijke voorkeur beïnvloedt altijd je keuzes in een bepaalde mate. Nu ben ik toevallig stadsgeograaf van origine, dus ik gebruik ook informatie die ik geleerd heb in de stadsgeografische cursussen op de universiteit.
8. Welke docentactiviteiten/leerling-activiteiten/werkvormen gebruik je als je hierover lesgeeft en waarom?

Nu, ten tijde van online onderwijs, beperkt: PowerPoint, socrative, praktische opdracht (leerlingen gaan in groepjes aan de slag met een stad, een soort case study, waarbij de lesstof toegepast moet worden). Ik laat ze ook aan de slag gaan met de leefbaar

9. Op welke manier stel je vast of leerlingen het begrepen hebben of niet?
Toets, praktische opdracht, onderwijsleergesprek, quiz

10. Welke opdracht of werkvorm voor urbanisatie zou je zeker gebruiken om je leerlingen voor te bereiden op het eindexamen? En waarom?
Eindexamen aardrijkskunde gaat met name over Nederlandse steden en de stedelijke problematiek in Nederland. Daarom laat ik ze aan de slag gaan met de Leefbaarometer waarbij woningkenmerken, bewonerskenmerken en de openbare ruimte terug komt.

CoRe 22

De volgende serie vragen gaat over het begrip Ongelijkheid:

1. Hoe definieer jij het begrip ongelijkheid voor je leerlingen
Ongelijkheid.... een groot en vaag begrip als je het zoals in deze vraag zonder context noemt. Ongelijkheid komt terug bij hoofdstukken als: rijk vs. arm (centrumlanden, periferie, semi-periferie). Het komt ook terug bij het onderwerp steden, bij het onderwerp conflicten, bij het onderwerp klimaat (omgaan met klimaatverandering), we behandelen sociale ongelijkheid en regionale ongelijkheid. Dus ik kan geen definitie geven omdat de vraag te breed is.

Rest ontbreekt van deze CoRe

CoRe 23

Welk vak geef jij: Geschiedenis en Maatschappijleer
Hoeveel jaar geef jij al les: 12 jaar

De volgende serie vragen gaat over het begrip Urbanisatie:

1. Hoe definieer jij het begrip urbanisatie voor je leerlingen?
Adhv de concept-contextbenadering kunnen lln dat heel goed zelf.
2. Wat wil jij je leerlingen leren over Urbanisatie?
oorzaken en gevolgen.
3. Waarom is het belangrijk dat leerlingen dit weten?
Bewustzijn over eigen leefomgeving, handvatten om samenleving te beïnvloeden.
4. Welke informatie weet jij over het onderwerp dat je nu bewust achterwegen laat met oog op de leerlingen en de vakdoelen?
Historische voorbeelden
5. Wat zijn de problemen die je tegenkomt als je lesgeeft over Urbanisatie?

6. Hoe houd je rekening met wat je weet over je leerlingen en hun manier van leren (denk aan voorkennis, manieren van leren)?
Aansluiten bij eigen leefomgeving, stad waarin ze leven. Ervaren, inductief redeneren
7. Wat kan jouw keuzes nog meer beïnvloeden als je over urbanisatie lesgeeft?

8. Welke docentactiviteiten/leerling-activiteiten/werkvormen gebruik je als je hierover lesgeeft en waarom?
Ervaringsonderwijs / statistieken analyseren
9. Op welke manier stel je vast of leerlingen het begrepen hebben of niet?
Eindproducten / werkvormen / evaluatiemiddelen
10. Welke opdracht of werkvorm voor urbanisatie zou je zeker gebruiken om je leerlingen voor te bereiden op het eindexamen? En waarom?
NVT

CoRe 23

De volgende serie vragen gaat over het begrip Ongelijkheid:

1. Hoe definieer jij het begrip ongelijkheid voor je leerlingen
Aan de hand van de concept-contextbenadering kunnen ze dat heel goed zelf.
2. Wat wil jij je leerlingen leren over ongelijkheid?
Statistieken / oorzaken en gevolgen
3. Waarom is het belangrijk dat leerlingen dit weten?
Bewustzijn, handvatten om invloed uit te oefenen
4. Welke informatie weet jij over het onderwerp dat je nu bewust achterwegen laat met oog op de leerlingen en de vakdoelen?

5. Wat zijn de problemen die je tegenkomt als je lesgeeft over ongelijkheid?
Vooroordelen en andere misconcepties
6. Hoe houd je rekening met wat je weet over je leerlingen en hun manier van leren (denk aan voorkennis, manieren van leren)?
Een goede pedagogische relatie kan helpen om gevoeligheden te peilen
7. Wat kan jouw keuzes nog meer beïnvloeden als je over ongelijkheid lesgeeft?
Klassenklimaat / leerlingpopulatie / onderwijsstroom
8. Welke docentactiviteiten/leerling-activiteiten/werkvormen gebruik je als je hierover lesgeeft en waarom?
Vele verschillende. Er zijn vele verschillende vormen van ongelijkheid, vele manieren om dit te behandelen.
9. Op welke manier stel je vast of leerlingen het begrepen hebben of niet?

10. Welke opdracht of werkvorm voor ongelijkheid zou je zeker gebruiken om je leerlingen voor te bereiden op het eindexamen? En waarom?

CoRe 24

Welk vak geef jij: Geschiedenis

Hoeveel jaar geef jij al les: 15 jaar

De volgende serie vragen gaat over het begrip Urbanisatie:

1. Hoe definieer jij het begrip urbanisatie voor je leerlingen?
Verstedelijking, het ontstaan vanuit dorpen of het uitgroeien van bestaande steden tot grotere steden, bijvoorbeeld in het industrialisatietijdperk
2. Wat wil jij je leerlingen leren over Urbanisatie?
Wat de oorzaken van urbanisatie zijn, de gevolgen en wat dit betekent voor de samenleving.
3. Waarom is het belangrijk dat leerlingen dit weten?
Omdat het helpt om de veranderingen in de samenleving in het verleden te duiden. Maar ook dat zij zien dat dit fenomeen nog steeds speelt. Denk aan de trek van het platteland naar de stad in bepaalde landen en werelddelen.
4. Welke informatie weet jij over het onderwerp dat je nu bewust achterwegen laat met oog op de leerlingen en de vakdoelen?
Ik denk niet dat ik bewust iets achterwege laat.
5. Wat zijn de problemen die je tegenkomt als je lesgeeft over Urbanisatie?
Het grootste probleem is dat sommige leerlingen het zich soms lastig voor kunnen stellen. Of dat zij bepaalde facetten niet weten te benoemen. Verder ervaar ik geen echte problemen rondom het begrip urbanisatie.
6. Hoe houd je rekening met wat je weet over je leerlingen en hun manier van leren (denk aan voorkennis, manieren van leren)?
In het kader van urbanisatie of meer in het algemeen? Je probeert vooral te controleren of de leerlingen het begrip kennen, of geleerd hebben, en of zij er voorbeelden bij kennen. Zo niet, dan probeer ik het te duiden met voorbeelden (bijvoorbeeld afbeeldingen)
7. Wat kan jouw keuzes nog meer beïnvloeden als je over urbanisatie lesgeeft?
Zijn er passende en duidelijke voorbeelden, is er beeldmateriaal?
8. Welke docentactiviteiten/leerling-activiteiten/werkvormen gebruik je als je hierover lesgeeft en waarom?
Onderwijsleergesprek, quiz etc. En meestal komt het ook terug in de vragen bij de stof.
9. Op welke manier stel je vast of leerlingen het begrepen hebben of niet?
Bevragen, voor de toets en tijdens de toets.
10. Welke opdracht of werkvorm voor urbanisatie zou je zeker gebruiken om je leerlingen voor te bereiden op het eindexamen? En waarom?
Bijvoorbeeld een vraag waarbij het begrip centraal staat en leerlingen het moeten toepassen. Dat laatste omdat dit een belangrijke vaardigheid is.

CoRe 25

Welk vak geef jij: Aardrijkskunde

Hoeveel jaar geef jij al les: 12 jaar

De volgende serie vragen gaat over het begrip Urbanisatie:

1. Hoe definieer jij het begrip urbanisatie voor je leerlingen?
Groeï van stedelijke bevolking / omgeving
2. Wat wil jij je leerlingen leren over Urbanisatie?
Dat het sterk groeit in armere landen en bij ons eerder sterk groeide
3. Waarom is het belangrijk dat leerlingen dit weten?
Om stedelijke problemen in context te kunnen zetten
4. Welke informatie weet jij over het onderwerp dat je nu bewust achterwegen laat met oog op de leerlingen en de vakdoelen?
Dat suburbanisatie nu vooral optreedt in kleinere steden
5. Wat zijn de problemen die je tegenkomt als je lesgeeft over Urbanisatie?
Gebrek aan inlevingsvermogen in een leven met minder kansen
6. Hoe houd je rekening met wat je weet over je leerlingen en hun manier van leren (denk aan voorkennis, manieren van leren)?
Bevragen, uitwisselen
7. Wat kan jouw keuzes nog meer beïnvloeden als je over urbanisatie lesgeeft?
Goede informatiebronnen voor leerlingen
8. Welke docentactiviteiten/leerling-activiteiten/werkvormen gebruik je als je hierover lesgeeft en waarom?
Film, specialistenopdrachten
9. Op welke manier stel je vast of leerlingen het begrepen hebben of niet?
Onderwijs leergesprek, toetsen
10. Welke opdracht of werkvorm voor urbanisatie zou je zeker gebruiken om je leerlingen voor te bereiden op het eindexamen? En waarom?
Vragen beantwoorden door middel van bronnen

CoRe 25

De volgende serie vragen gaat over het begrip Ongelijkheid:

1. Hoe definieer jij het begrip ongelijkheid voor je leerlingen
Verskil in kansen bij verschillende mensen
2. Wat wil jij je leerlingen leren over ongelijkheid?
Dat grote ongelijkheid in vele opzichten voor problemen zorgt
3. Waarom is het belangrijk dat leerlingen dit weten?
Om te kunnen begrijpen waarom er grote verschillen zijn
4. Welke informatie weet jij over het onderwerp dat je nu bewust achterwegen laat met oog op de leerlingen en de vakdoelen?
Kan ik zo snel niet bedenken
5. Wat zijn de problemen die je tegenkomt als je lesgeeft over ongelijkheid?
Dat leerlingen weinig besef hebben van wat het is om kansarm op te groeien
6. Hoe houd je rekening met wat je weet over je leerlingen en hun manier van leren (denk aan voorkennis, manieren van leren)?
Ervaringen uitwisselen, bevragen
7. Wat kan jouw keuzes nog meer beïnvloeden als je over ongelijkheid lesgeeft?
Actualiteit
8. Welke docentactiviteiten/leerling-activiteiten/werkvormen gebruik je als je hierover lesgeeft en waarom?
Verhalen, informatie delen
9. Op welke manier stel je vast of leerlingen het begrepen hebben of niet?
Onderwijs leergesprek, poetsvragen
10. Welke opdracht of werkvorm voor ongelijkheid zou je zeker gebruiken om je leerlingen voor te bereiden op het eindexamen? En waarom?
Vragen beantwoorden dmv bronnen